



# 3

## AFLATON



ZNAM  
SVOJA  
PRAVA



Sufinansira  
Evropska Unija





**AFLATON**





# Izrazi zahvalnosti

Dugujemo zahvalnost svima koji su doprineli stvaranju ovog priručnika: članovima Aflaton-tima, učenicima, nastavnicima, trenerima, prevodiocima, dizajnerima, ilustratorima, našim partnerskim organizacijama, nadležnim državnim institucijama i sponzorima.

## Razvoj Aflaton-programa:

*Aflatoun International*

*Nadácia otvorenej spoločnosti Bratislava / Open Society Foundation / NOS-OSF*

*Škola dokorán – Wide Open School, n. o.*

*Pomoć deci (CYSO)*

## Tim koji je izradio sadržaj i dizajn:

*Roopkatha Ray Krishnan (glavni dizajner), Peter Bernath, Farheen Bano*

*Odricanje od odgovornosti:*

*Podrška Evropske komisije nastanku ove publikacije ne obuhvata i preuzimanje odgovornosti za njenu sadržinu, koja odražava stavove autora, te Komisija ne može biti odgovorna za bilo kakvo korišćenje informacija koje su ovde iznete.*



**Sufinansira  
Evropska Unija**

# Sadržaj

## TEMA 1:

### Razumevanje samog sebe i samosvest

- 1 Uvod u Aflaton — 11
- 2 Dijagram sa mojim osećanjima — 19
  - Radni list: Briga o drugima — 25
- 3 Danijel ispravlja grešku — 27
  - Radni list: Danijel ispravlja grešku — 30

## TEMA 2:

### Moja prava i poštovanje prava drugih

- 4 Podsećanje na potrebe i želje — 31
- 5 Tačno ili netačno? — 44

## TEMA 3:

### Štednja i trošenje novca

- 6 Kako dolazite do novca? — 48
- 7 Organizovanje štednje — 53
  - Radni list: Aflaton nam pomaže da štedimo — 60

## TEMA 4:

### Planiranje i određivanje budžeta

- 8 Cena rasipanja — 61
  - Radni list: Aflaton štedi životnu sredinu — 67

## TEMA 5: Socijalni i finansijski projekti

Sve o Aflaton-danu

- 9 Aflaton-dan!

— 69

— 71

## DODATNE LEKCIJE

### TEMA 1: Razumevanje samog sebe i samosvest

- 1 Slični smo po mnogo čemu

— 78

### TEMA 2: Moja prava i poštovanje prava drugih

- 2 Različite boje

— 80

### TEMA 3: Štednja i trošenje novca

- 3 Trošiti, štedeti, investirati i donirati

— 86

# Kako koristiti ovu knjigu

## Jednostavno je!

1. „Sadržaj“ donosi kratak pregled glavnih tema knjige.

2. Knjiga je podeljena u dva velika dela:

**Deo A: Osnovne lekcije: 9 lekcija**

(obavezno)

**Deo B: Dodatne lekcije: 3 lekcije**

(sprovesti ukoliko to vreme i sredstva dozvoljavaju)

3. Lekcije su podeljene u pet tema, koje su obeležene različitim bojama, na sledeći način:

## TEMA 1:

**Razumevanje samog sebe i samosvest**

## TEMA 2:

**Moja prava i poštovanje prava drugih**

## TEMA 3:

**Štednja i trošenje novca**

## TEMA 4:

**Planiranje i određivanje budžeta**

## TEMA 5:

**Socijalni i finansijski projekti**

4. Svaka lekcija je podeljena u tri glavna dela, a to su



**Početak**  
Naziv teme



**Nauči**  
Naziv teme



**Razmisli**  
Naziv teme



5. Svaka lekcija počinje sa:



Specifičan rezultat



Cilj lekcije



Neophodni materijali



Metodologija



Trajanje



Ključne reči



Informacije za  
nastavnike

6. U lekcijama ćete možda naići na sledeće elemente:

#### Savet:

Jednostavne sugestije koje bi mogle da budu od koristi nastavnicima tokom aktivnosti. One su korisne jer predstavljaju jedan ili više idealnih scenarija za sprovođenje aktivnosti.



#### Napomena za nastavnike:

Ona će vam pomoći da bolje uđete u temu, psihologiju, inkluziju isl. kako biste postigli bolji rezultat ili se bolje pripremili za samu lekciju.



#### Video-klipovi:

Linkovi će vas direktno odvesti do video-klipova koji bi mogli da pomognu da učenici vizualizuju pojam ili aktivnost o kojoj je reč. Svaki link obuhvata i QR-kod.



#### Aktivnost sa roditeljima:

Ove aktivnosti bi trebalo da sprovedu deca posle časa, zajedno sa svojim roditeljima/starateljima. Ove aktivnosti će pomoći i učenicima i roditeljima da budu podjednako uključeni u Nauči dece.



#### Radni list:

Radni listovi su smešteni na kraju lekcije i mogu se koristiti tokom i posle lekcije, u zavisnosti od nahođenja nastavnika.



## Preporuke za razgovor sa decom od 6 - 10 godina:

### Kako započeti razgovor

- Počnite tako što ćete ih pitati kako su. Govorite im o školi, drugarima, stvarima koje vole i ne vole da rade i o tome šta im je teško.
- Iskoristite svakodnevne događaje koji im izazivaju pozitivne i negativne emocije – kao što je pobjeda na nekom takmičenju ili kada dobiju loše ocene – kako biste proverili kako se osećaju i kako bi ste s njima ostvarili jaču vezu.
- Što su deca starija, te u skladu sa njihovim razvojem, razgovarajte o normalnim fizičkim i emotivnim promenama tokom puberteta i pomozite im da saznaju šta ih očekuje. Proverite kako se osećaju, da li imaju neke brige ili pitanja o kojima možete zajedno da razgovarate.

### Održavajte otvoreno okruženje, puno poverenja i ljubavi

- Pomozite deci da se osećaju prijatno kada otvoreno razgovaraju sa vama.
- Deca žele da se dopadnu i da budu prihvaćena od ljudi u svojoj okolini. Biti prihvaćen je prvi korak prema izgradnji poverenja.
- Dobro razmislite kada im iznosite primere. Deca gledaju u vas i pazi na vaše emocije, kao i na to kako reagujete u različitim situacijama.
- Prepoznajte ono što su postigli i njihovo dobro ponašanje. Pohvalite ih tako što ćete se usredsrediti na ono što oni rade („Baš si se potrudio/la oko toga i to se vidi!”) pre nego da ih pohvalite lično, kao osobe (“Oh, baš si pametan/na!”).

### Ne zaboravite: vaše vreme je deci važno

- Zaista slušajte i pokažite istinsko zanimanje za ono što imaju da kažu.
- Zajedno se zabavite kroz neke posebne aktivnosti, koliko god one bile male.
- Uključite ih u donošenje odluka.





# TEMA 1

## Razumevanje samog sebe i samosvest

1

### Uvod u Aflaton



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. prepoznaju Aflatona, njegov slogan i svrhu, kao i da pevaju Aflatonovu pesmicu,
2. biće uzbuđeni što će učiti sa Aflatonom.



#### Neophodni materijali

1. Aflaton poster
2. slike sa Aflatonovim sloganom
3. štampani materijal sa rečima Aflatonove pesmice,
4. papir (po jedan list za svakog učenika)
5. olovke,
6. bojice ili voštane bojice,
7. dijagram „Znam, Hoću da naučim, Naučio sam“,
8. tabla.



#### Metodologija

**Početak:** Aflatonov lik, Aflatonova pesmica i dijagram „Znam, Hoću da naučim, Naučio sam“

**Nauči:** Aflatonov slogan i pesmica

**Razmisli:** pismo Aflatonu



#### Trajanje

45 minuta



#### Ključne reči

slogan, učiti, Aflaton



Ovu lekciju možete prilagoditi u zavisnosti od toga da li su učenici već upoznati sa likom Aflatona ili ne.

Postupci koji čine slogan se mogu izmeniti ako nisu relevantni za dati kulturni kontekst. Razmislite ipak o mogućnosti da deca dožive osećaj pripadnosti, pošto te postupke koriste deca koja pohađaju Aflaton-program u različitim zemljama.

Pre časa, postavite **Aflaton-poster** na zid u prednjem delu učionice, tako da ga učenici mogu lako videti. Ako vaši učenici već znaju dosta toga o Aflatonu, nacrtajte na tabli **dijagram** koji je dat u nastavku, da biste mogli da ga koristite tokom aktivnosti u okviru **Počетка**.

Ova priča se takođe može koristiti kasnije, kako bi učenici mogli da istraže šta vole i šta ne vode da rade i da bi istražili ono što im se kod njih samih dopada.

Iskoristite ovu priliku da naučite učenike još jednoj novoj reči.

Slogan je kratka rečenica ili fraza kojom se izražava neko uverenje ili svrha. Neke organizacije imaju slogan kojim se ukratko predstavlja ono što one predstavljaju. **Slogan** izviđača je, na primer: „Budi spreman!“ Kompanije često koriste slogane u svojim reklamama. Slogan kompanije *Nokia*, koja proizvodi mobilne telefone je: „Mi povezujemo ljude“.



## Početak

### Aflatonov lik, Aflatonova priča i dijagram



1. Pokažite učenicima Aflaton-poster i postavite im sledeća pitanja:

- Da li znate/da li se sećate ko je ovo? Kako se on zove?
- Odakle on dolazi? Šta je on?
- Koje je on boje? Od čega je on?
- Šta nas on uči/o čemu nam on govori?
- Umete li da napišete njegovo ime?

2. Pročitajte učenicima **Aflatonovu priču**.

” *Zdravo! Da li me se sećate? Ja se zovem Aflaton. Ja sam vatrena lopta. Dolazim iz svemira, a tamo ima još ovakvih vatrenih lopti kao što sam ja. Doleteo sam ovamo da bih vas posetio i da bih saznao nešto o tome gde i kako vi živite. Volim da putujem po celom svetu i da upoznajem decu.*

*Ne volim kada su deca tužna, kada se sa njima ne postupa kako trebe, kada ona ne mogu da idu u školu ili kada su bolesna. Želim da sva deca budu srećna!*

*Kod sebe volim to što jarko sijam, što sam topao, što brinem o deci i što sam istraživač! Volim da pevam, da igram, da se smejem, da učim i da istražujem stvari. Veoma me zanima ovo divno mesto u kome vi živite. Jedva čekam da uz vašu pomoć naučim sve o njemu.* ”

3. Nakon toga, pokažite učenicima **dijagram** dat u nastavku koji ste nacrtali na tabli.

<b>ZNAMO</b> Šta znamo o Aflatonu?	<b>ŽELIMO</b> Šta želimo da naučimo o Aflatonu?	<b>NAUČILI SMO</b> Šta smo naučili o Aflatonu?

4. Kažite učenicima da razmisle o priči koju ste im upravo pročitali i postavite im sledeća pitanja, pa zapišite njihove odgovore u odgovarajućim kolonama:

- Šta već znate o Aflatonu?
- Šta želite da naučite o Aflatonu? (To bi trebalo da budu one stvari koje učenici još ne znaju, a koje bi želeli da nauče.)
- Ako se stide da odgovore zbog toga što se pribojavaju da neće dati dovoljno dobre odgovore, podstaknite ih da kažu ono što misle. Budite spremni da postavite učenicima dodatna pitanja kako biste dobili dovoljno koncizne i razumljive odgovore.

5. Objasnite učenicima da ćete im – na kraju časa - postaviti pitanja u vezi sa trećom kolonom – o onome što bi želeli da nauče.

### **NAPOMENA ZA NASTAVNIKE**

*Naglasite učenicima da je Aflaton-program inkluzivan i da su sva deca i mladi, bez obzira na pol, rodnu orijentaciju, etničko ili društveno poreklo, jezik, veroispovest, nacionalnost, imovinsko stanje ili sposobnosti, dobrodošla da učestvuju u aktivnostima ovog programa.*

*Cilj ovog programa je da se pruže nastavni metodi i aktivnosti kojima se može odgovoriti na potrebe sve dece i mladih. Cilj ovog programa je osim toga i da se svi koji učestvuju u programu senzitivizuju na potrebe ljudi sa drugačijim sposobnostima, ljude iz različitih sredina, osetljivih, marginalizovanih i isključenih grupa, kako bi se promovisale jednake šanse za sve.*



## Nauči

### Aflatonov slogan i pesmica



1. Pitajte učenike da li znaju šta je slogan. Ako želite, možete koristiti objašnjenje dato u okviru „Informacije za nastavnike“ u prethodnom delu da biste im objasnili šta je slogan. Pokušajte da koristite neki slogan koji se trenutno koristi u vašoj zemlji pri reklamiranju kompanija. Ako im ponudite primer sa kojim su upoznati, verovatnije je da će učenici razumeti šta se podrazumeva pod pojmom „slogan“.
2. Obavestite učenike da Aflaton ima slogan koji koristi u svim svojim avanturama. Taj slogan glasi: **Ispitaj, Razmisli, Istraži i Uradi!**
3. Zapišite taj slogan na tabli i objasnite učenicima da on pomaže Aflatonu i njegovim drugarima da nauče mnogo toga.
4. Pokažite učenicima slike sa **Aflatonovim sloganom** i postavite im sledeća kratka pitanja:
  - **Ispitaj:** Šta Aflaton radi na ovoj slici? Šta znači reč 'ispitati'? Da li ste vi nekad nešto ispitali? Da li ste vi nekad ispitali neko mesto? Kada i gde?
  - **Razmisli:** Šta Aflaton radi na ovoj slici? Šta znači reč 'razmisliti'? O čemu vi volite da razmišljate? O čemu ne volite da razmišljate?
  - **Istraži:** Šta Aflaton radi na ovoj slici? Šta znači reč 'istražiti'? Da li ste vi nekad nešto istražili? Šta biste vi voleli da istražite?
  - **Uradi:** Šta Aflaton radi na ovoj slici? Šta znači reč 'delati'? Šta vi najviše volite da radite?
5. Pokažite učenicima koji postupci idu uz Aflatonov slogan (videti u nastavku). Ponovite zajedno svaki od njih nekoliko puta:
  - **Ispitaj:** stavite ruku iznad očiju i pokrećite glavu sa jedne na drugu stranu, kao da tražite nešto u daljini.
  - **Razmisli:** stavite kažiprst na slepoočnicu.
  - **Istraži:** pretvarajte se da u ruci držite lupu, da gledajte naokolo.
  - **Uradi:** iskoračite jednim stopalom i pokrećite ruke kao da želite da pokažete da ste 'spremni za akciju'!
6. Kažite učenicima za **Aflatonovu pesmicu** ili ih podsetite na tu pesmicu (na melodiju engleske pesmice „Jingle Bells“). Podelite učenicima papire na kojima su odštampani stihovi pesmice i pevajte pesmicu svi zajedno.



## Razmisli

### Pismo Aflatonu



1. Pokažite ponovo učenicima dijagram koji ste nacrtali na tabli i pitajte ih šta su naučili o Aflatonu tokom današnjeg časa. Zapišite odgovore učenika u trećoj koloni.
2. Posle časa, učenici mogu zajedno da rade na sastavljanju zajedničkog pisma Aflatonu u kome će mu pisati o sebi i podeliti informacije kao što su odakle su, šta vole da rade, i slično. Kažite im da u pismu mogu Aflatonu da postavite neka pitanja.



### RAZMISLI

Kažiprst na slepoočnicu



### ISTRAŽI

Ruka iznad očiju uz pomeranje glave sa jedne na drugu stranu, kao da osoba traži nešto u daljini



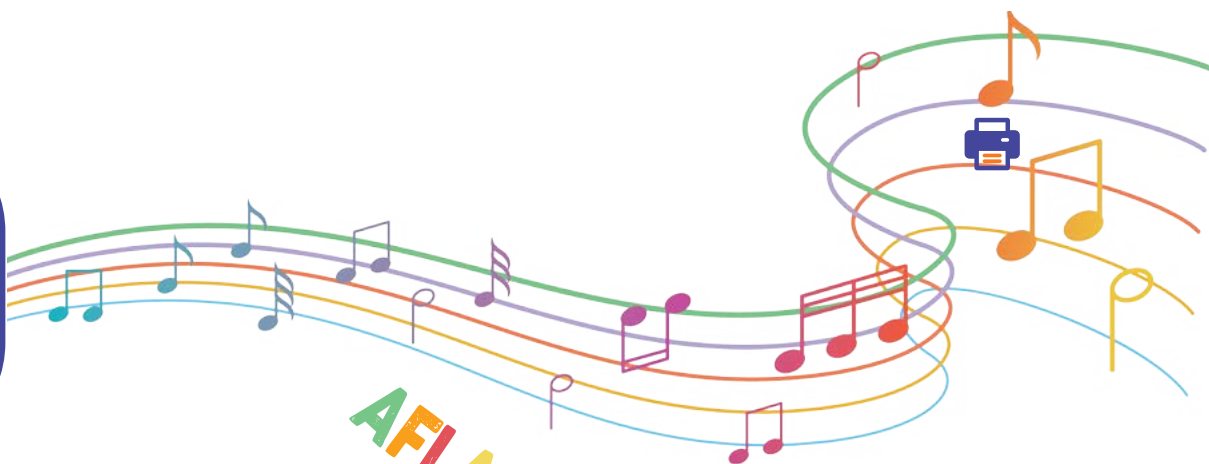
### ISPITAJ

Gledajte naokolo, kao da u ruci držite lupu

### URADI

Iskoračite jednom nogom i stavite ruke u položaj koji govori „spreman-a sam za akciju!”





# AFLATONOVA PESMICA

## refren

Aflaton, Aflaton,  
Aflaton sam ja,  
Mala sjajna loptica  
Puna veselja.  
Hej! (refren-2x)

## prva strofa

Ja sam Aflaton,  
Verni drugar tvoj,  
Nosim sreću svima vama,  
Baš je lepo nama.  
Hej! (ponovi refren)

## druga strofa

Svaki Božji stvor,  
Bio brz il' spor,  
I na kopnu i u moru baš –  
To je drugar naš.  
Hej! (ponovi refren)





**POSTER**



Ovu stranicu možete odštampati!



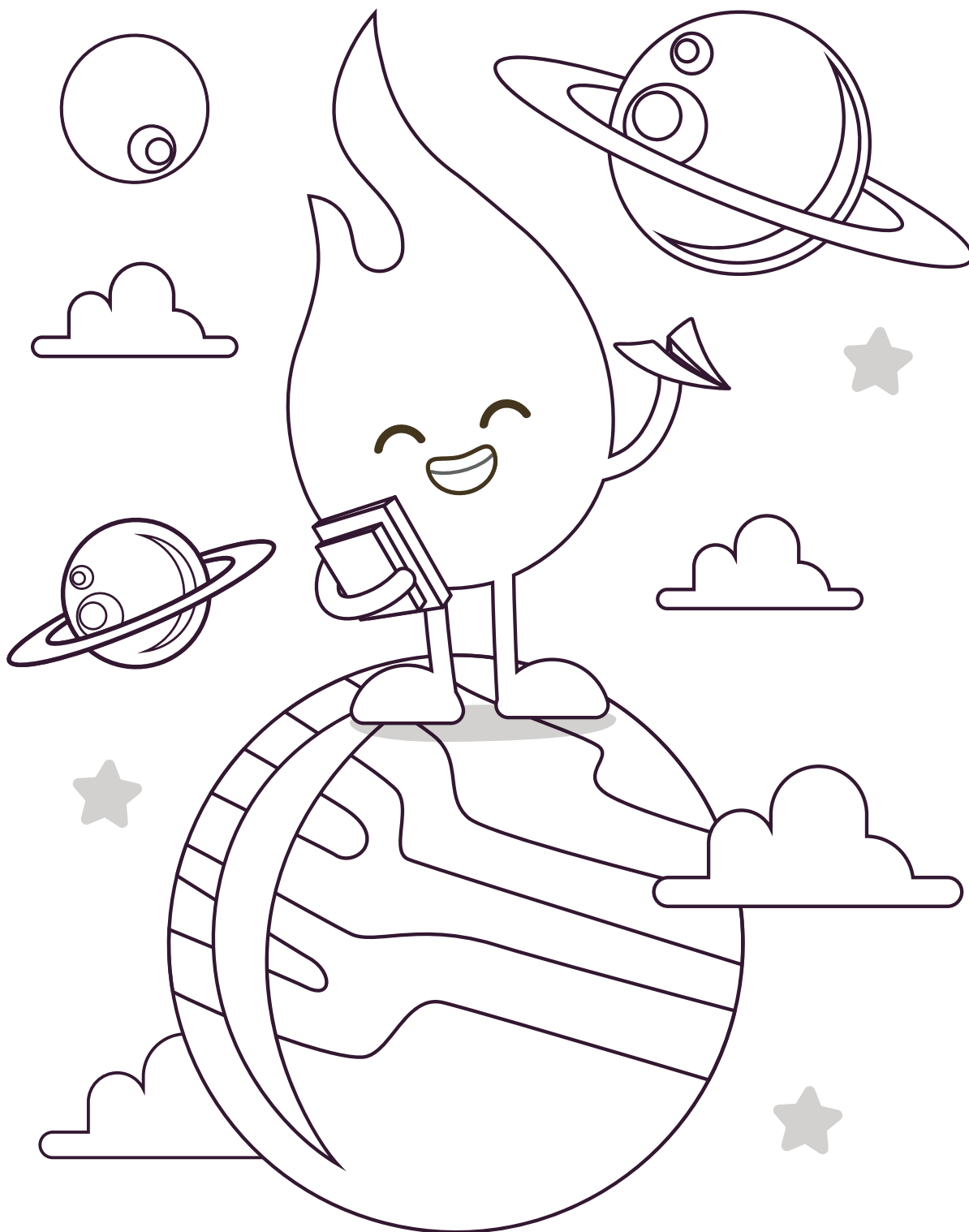


Ovu stranicu možete odštampati!

## RADNI LIST

# OBOJI ME

*Zdravo deco! Zovem se Aflaton i ja sam vatrena lopta iz svemira.  
Došao sam da saznam nešto novo o svetu u kome živite.  
Hoćete li da budemo drugari?*





# TEMA 1

## Razumevanje samog sebe i samosvest

### 2 Dijagram sa mojim osećanjima



#### Specifični rezultat

Upravljaju osećanjima kako bi delotvorno odgovarali na različite situacije.



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. izražavaju važna osećanja koristeći reči i ilustracije za opis tih osećanja.



#### Neophodni materijali

1. fotografije koje opisuju osećanja i situacije kao materijal koji se deli učenicima,
2. dijagram na kome su predstavljena osećanja,
3. dijagram „Upravljanje osećanjima“,
4. slike ljudi na kojima su prikazana različita osećanja, koje su isečene iz starih novina i časopisa,
5. papir,
6. lepak ili selotejp,
7. olovke,
8. bojice (ako slike iz starih časopisa ili novina nisu dostupne)



#### Metodologija

**Početak:** igranje igre na času

**Nauči:** diskusija na času

**Razmisli:** individualni kreativni rad



#### Trajanje

60 minuta



#### Ključne reči

osećanja



## Informacija za nastavnike

Igra u okviru aktivnosti **Početak**, koja se naziva '**Jačina osećanja**', podstiče decu da izražavaju svoja osećanja. Vodite računa da svako dobije priliku da pronađe sopstveni način da izrazi određeno osećanje koje učenici prikazuju i da učenici razumeju da ne postoji ispravan niti pogrešan način da se to uradi.

Pre časa, isecite nekoliko slika ljudi koji doživljavaju različite emocije iz starih novina i časopisa za aktivnost **Razmisli**. Vodite računa da imate dovoljno slika za sve učenike. Ako vam takve slike ili drugi materijali nisu dostupni, možete zadati učenicima da nacrtaju **dijagram sa osećanjima** na kome su prikazana njihova osećanja na listu papira, koristeći olovke ili bojice.



## Početak Igranje igre na času



1. Kažite učenicima da naprave krug ili da se rasporede po učionici tako da svi imaju dovoljno prostora.
2. Kažite učenicima da će igrati igru koja je usmerena na njihova osećanja. Kažite im da zamisle da imaju dugme za pojačavanje i utišavanje kojim mogu da kontrolišu i da povećavaju intenzitet svojih osećanja od nula do deset.
3. Objasnite učenicima da kada se dugme za kontrolu jačine **postavi u položaj** na nuli, nema osećanja; kada je dugme na jedan, osećanje je veoma slabo, i tako dalje do deset, što je položaj dugmeta u kome je osećanje veoma jako.
4. Počnite rad na ovoj vežbi smehom. Kažite učenicima da ste podesili dugme na jedan, i da je to veoma mali osmeh.
5. Objasnite da kako bi **menjate položaj dugmeta** na nivo dva, učenici treba da odgovore širim osmehom i možda čak i veoma tihim kikotanjem.
6. Nastavite da menjate položaj zamišljenog dugmeta na više nivoe i svaki put kažite učenicima na kom je nivou dugme, a oni treba sve jače i jače da se smeju. Kada stignete do nivoa deset, učenici treba da se drže za stomake od smeha.
7. Pošto završite vežbu sa smehom, možete isprobati vežbu i sa drugim osećanjima, kao što su radost, tuga, bes, ili neko drugo osećanje.
8. Nakon nekoliko izvedenih krugova ove vežbe, postavite učenicima sledeća pitanja:
  - Šta su osećanja i emocije?
9. Objasnite učenicima da svi imamo osećanja, da svako ima neke emocije i da svi tokom dana osećamo različita osećanja, kako nam se događaju različite stvari. Dajte učenicima sledeće primere za to:
  - ponekad se osećamo **tužno** – npr. kada neko koga volimo otputuje;
  - ponekad se osećamo **srećno** – npr. kada se zabavljamo dok se igramo,
  - ponekad se osećamo **uplašeno, ljutito**, osećamo **krivicu, usamljenost** ili bilo koje drugo od velikog broja različitih ljudskih osećanja.

10. Vodite računa da naglasite koliko je važno da se niko ne stidi toga što ima osećanja, zato što ih svi imamo, i dobra i loša. Ono što je jedino važno je da šta radimo u vezi sa time šta osećamo – svi možemo da naučimo da pokazujemo svoja osećanja tako da time pomažemo drugima i nama samima, a ne na način kojim nekoga povređujemo.



## Nauči

### Diskusija na času



1. Kažite učenicima da sednu u veliki krug. Ako u razredu imate mnogo učenika, neka učenici sednu u dva kruga.
2. Dajte učenicima **fotografije na kojima su prikazana različita osećanja i situacije** i neka ih učenici dodaju jedni drugima u krug. Kažite im da pogledaju slike i potom opišu ono što misle da se na fotografijama događa. Ako želite, možete im pomoći tako što ćete koristiti sledeća pitanja:
  - Šta ovi ljudi osećaju?
  - Koje sve različite emocije ti ljudi pokazuju?
3. Nakon toga, pokažite učenicima **dijagram sa osećanjima** i postavite im sledeća pitanja:
  - Koje reči opisuju negativna osećanja (kada se osećate loše)?
  - Koje reči opisuju pozitivna osećanja (kada se osećate dobro)?
  - Koja osećanja najviše volite – pozitivna ili negativna?
4. Objasnite učenicima da ako se neko oseća pozitivno i ako je prijateljski raspoložen i srećan, onda ta osoba širi pozitivna osećanja. Ako se međutim neko oseća zaista negativno, tužno, besno i ako želi da povređuje druge, onda će se ta osoba osećati loše iznutra i onda ona može reći ili uraditi nešto što bi moglo da povredi ili da naljuti druge ljude.
5. Postavite učenicima sledeća pitanja:
  - Šta radite kada osećate nešto što vam smeta (kao što je bes ili frustriranost)?
  - Pokažite učenicima dijagram „**Upravljanje osećanjima**“ i kažite im da zamisle da su ljuti što im je neko rekao nešto ružno. Prođite sa učenicima kroz korake koji su prikazani na dijagramu i pokušajte da vežbate sa njima kako se izlazi na kraj sa osećanjem besa.





## Razmisli

### Individualni kreativni rad



1. Kažite učenicima da će praviti svoj **dijagram sa osećanjima**, koji je ilustracija za najčešća osećanja ili emocije koje oni osećaju.
2. Stavite slike ljudi na kojima su prikazana različita osećanja koje ste isekli iz starih novina i časopisa na sto.
3. Kažite učenicima da priđu stolu i da uzmu slike na kojima su prikazana osećanja ili emocije koje oni obično osećaju i koje žele da prikažu. Podelite učenicima i papire, olovke i lepak ili selotejp.
4. Kada budu spremni, kažite im da pokažu dijagrame sa osećanjima koje su nacrtali, ostalim učenicima u razredu.

#### NAPOMENA ZA NASTAVNIKE

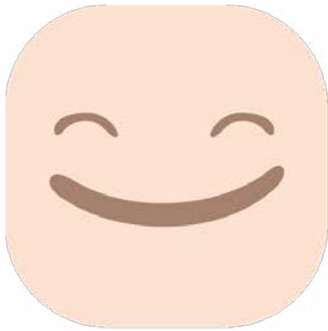
*Naglasite im da smo svi različiti ali istovremeno i jednaki. Ponekad imamo slična ili različita osećanja koja izražavamo na različite načine. Objasnite im da ima mnogo načina na koje mogu da izraze svoja osećanja, ali da nikada tom prilikom ne bi trebalo da povrede osećanja ljudi oko sebe.*



Ovu stranicu možete odštampati!

**PODELITE**

## DIJAGRAM SA OSEĆANJIMA



*srećno*



*tužno*



*ljuto*



*uplašeno*



*drsko*



*stidljivo*



*pospano*



*iznenađeno*



*uznemireno*

# KAKO SE NOSIŠ SA OSEĆANJIMA?



*Prihvati svoja osećanja.*



*Opusti se! Sačekaj malo  
pre nego što nešto uradiš*



*Razmisli kako možeš  
da pomogneš sebi,*



*pa tako i uradi!*





Ovu stranicu možete odštampati!

## PRIKAZ

# BRIGA ZA DRUGE

Da li se sećaš časa na kome ste učili o osećanjima? Sada si verovatno sposoban ili sposobna da lakše prepoznaš osećanja drugih ljudi. U nekim slučajevima možemo da učinimo nešto da pomognemo da se drugi osećaju bolje ako su tužni, ili da pokušamo da ih učinimo još srećnijim, ako su već srećni.

Razmisli o tome kako bi sve mogao/mogla da postupiš u ovim situacijama:

1. Upravo sam se vratio/vratila kući iz škole, a mama izgleda kao da je jako umorna i pomalo tužna. Mislim da ću:

2. Tata se vratio kući posle napornog dana na poslu koji se nije najbolje završio i on je tužan. Mislim da ću:

3. Drugarica mi kaže da se oseća ili da se osećala uplašeno. Mislim da ću:



4. Mama i tata su se sinoć naljutili jedno na drugo. Ja sam odlučila/odlučio da:

5. Moja drugarica je danas došla u školu i bila je veoma srećna zato što joj se rodila sestra.  
Ja ću zato da:



# TEMA 1

## Razumevanje samog sebe i samosvest

### 3 Danijel ispravlja grešku



#### Specifični rezultat

Razvijaju osećaj odgovornosti u vezi sa posledicama svojih postupaka na same sebe i na ljude oko njih



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. razumeju da laganje i nepošteno ponašanje nikada ne vodi dobrom ishodu i da u takvim slučajevima izvinjenje i pošteno ponašanje mogu da pomognu.



#### Neophodni materijali

1. Priča „Danijel ispravlja grešku“



#### Metodologija

**Početak:** uvod u priču i njenu najvažniju svrhu

**Nauči:** čitanje priče

**Razmisli:** diskusija na času



#### Trajanje

30 minuta



#### Ključne reči

postupak, moral, integritet



## Početak

### Uvod u priču i njenu najvažniju svrhu



1. Kažite učenicima da ćete im pročitati priču o **Danijelu**. Učenici će saznati do čega sve pogrešno ponašanje može da dovede.



## Nauči Čitanje



1. Pročitajte naglas priču, naglašavajući da svaki postupak vodi određenim **reperkusijama** i **posledicama**, ali da se moraju doneti neke teške odluke i da ljudi treba da postupaju odlučno. Naglasite da se osećanja mogu saopštiti kroz jednostavna pitanja i nekoliko ljubaznih reči.



## Razmisli

### Diskusija na času



1. Pošto ispričate priču, razgovarajte sa učenicima o ovoj temi, ili im svima zadajte da napišu ili da nacrtaju neku sličnu situaciju koja se njima dogodila i kako su oni odlučili da urade ono što je ispravno ili kako će oni tu situaciju ispraviti tako što će postupiti pošteno.

VREME JE ZA PRIČU

## DANIJEL ISPRAVLJA GREŠKU

Danijel je Aflatonov drugar. Pre nekog vremena, Danijel je otišao da kupi jabuke za majku i nije joj vratio sav novac. Zadržao je kusur i stavio ga je u svoju Aflaton-kasicu.



Danijel se ceo dan osećao nesrećno i loše zbog toga što je uzeo novac. Njegova sestra Marija je videla da sa Danijelom nešto nije u redu i da je on bio stvarno tužan. Prišla je da porazgovara sa njim i pitala ga zašto je tužan. Pošto su Danijel i Marija bili veoma bliski, Danijel joj je ispričao šta je uradio. Ona je bila veoma iznenađena, ali je shvatila da je Danijel bio uplašen i veoma, veoma tužan zbog toga što se dogodilo. Rekla mu je da bi bilo najbolje da bude pošten i odmah reaguje i da kaže majci šta je uradio. Iako je bio veoma uplašen, Danijel se složio sa sestrom da mora da bude pošten i da kaže šta je uradio.

Uveče, kada se njegova majka vratila kući sa posla, Danijel je otišao kod nje i ispričao joj kako se dogodilo da je došao u iskušenje da zadrži deo kusura koji je trebalo da joj vrati i kako ga je, umesto da joj novac vrati, stavio u svoju Aflaton-kasicu. Majka se isprva mnogo naljutila. Ništa mu nije rekla, a kada mu je donela čašu mleka, bila je zamišljena. Polako je ispijala svoju šoljicu kafe. Danijel se mnogo uplašio i počeo je da plače. Ona mu je veoma strogo rekla da je veoma razočarana što je uradio. Majka mu je rekla da mora da uzme novac iz Aflaton-kasice i da joj ga vrati, i on je to i uradio. Onda ga je dugo i nežno grlila i kazala mu je da je bila veoma srećna što je postupio kao dobar Aflaton i što je odlučio da bude pošten i da DELA.

Te večeri, dok je Danijel pomagao majci da završi spremanje večere, ona ga je zamolila da razmisli i da joj kaže šta ga je nateralo da uopšte ukrade novac. Šta mislite, zbog čega je Danijel isprva tako postupio?

Napiši svoj odgovor u nastavku:

Danijel je malo razmislio, a onda odgovorio majci da je to uradio zato što je bio tužan što je trošio isuviše novca i što je u svojoj Aflaton-kasici imao manje novca od Marije. Osećao je pomalo i pohlepu i osetio je iskušenje da uzme novac. U tom trenutku nije shvatio da bi se, čak i da niko nije primetio šta je on uradio, ipak osećao loše zbog svog postupka.

Majka se osmehivala, ali je Danijel znao da će mu ona tada reći nešto što je za njega veoma važno da zna. Objasnila mu je da ne treba da radimo ništa da bismo se takmičili sa drugima, niti iz ljubomore ili pohlepe i da samo treba da se trudimo da sve što radimo, radimo najbolje što možemo. Samo tako ćemo biti u stanju da u potpunosti uživamo u onome što radimo i to će nam stvarno davati samopouzdanje i snagu. Majka mu je još rekla da je naučio vrednu lekciju o tome kako treba raditi stvari ispravno, čak i kada nas niko ne gleda. Odrasli to nazivaju moralom i integritetom, a moral i integritet imaju veoma važnu ulogu u pravilima koja vladaju u društvu. Majka je kazala da će Danijel ubrzo biti u prilici da sazna više o tome kako su ljudi iz pohlepe i zbog novca u iskušenju svakoga dana, ali da mudri i jaki ljudi znaju da se ljudi koji varaju i krađu uvek na kraju osećaju loše.



Ovu stranicu možete odštampati!

## RADNI LIST

# DANIJEL ISPRAVLJA GREŠKU

Da li se sećate Danijela iz priče „Danijel ispravlja grešku“? Svi smo se mi osetili isto kao Danijel u nekom trenutku i svi smo nekad napravili neku grešku koju smo morali da ispravimo.

Možete li se priseliti nekog sličnog primera iz svog iskustva?

- Šta se tada dogodilo?
- Zbog čega je to bila greška?
- Kako si se tada osećao/osećala?
- Kako si ti (ili osoba koja je napravila grešku) ispravio/ispravila tu grešku?

Navedi svoje odgovore u polju koje sledi.



# TEMA 2

## Moja prava i poštovanje prava drugih

4

### Podsećanje na naše potrebe i želje



#### Specifični rezultat

Razvijaju osećaj odgovornosti u vezi sa posledicama svojih postupaka po sebe i po ljude koji ih okružuju. Svest o potrebama i željama, razvijanje osećaja odgovornosti prema drugim ljudima i njihovim pravima.



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. prođu kroz osnovne potrebe i želje koje deca imaju.



#### Neophodni materijali

1. Karte „Potrebe i želje“



#### Metodologija

**Početak:** uvod u temu

**Nauči:** grupna aktivnost

**Razmisli:** diskusija na času



#### Trajanje

30 minuta



#### Ključne reči

potrebe, želje, Konvencija o pravima deteta



## Početak

### Uvod u temu



1. Kažite učenicima da zamisle da ih je neko zaista važan iz kabineta šefa države pozvao telefonom i da im je objasnio sledeće: „Trenutno imamo mnogo problema u svetu. Da svi u celom svetu troše toliko resursa koliko ih trošimo mi u zemljama na severu, trebalo bi nam još četiri planete! Zbog toga ćemo da sprovedemo jedan eksperiment. Čuo sam da je tvoj Aflaton-klub grupa izuzetno pametnih osoba i mislim da bi bila odlična ideja da vas sve pošaljemo na jednu novu planetu“.
2. Objasnite da ta nova planeta ima dobru atmosferu i da je tamo vazduh čist. Na toj planeti postoji gravitacija, tako da niko od njih neće odleteti nikud, i da tamo nema svemiraca, tako da neće morati da brinu o tome da će ih neko napasti.
3. Oni će dobiti zalihe hrane i vode za šest nedelja. Međutim, može se dogoditi da će ih poslati na tu planetu na nekoliko meseci, možda čak i na godinu dana. Objasnite da nemaju mnogo vremena za razmišljanje, zbog toga što polaze u roku od 30 minuta od ovog trenutka – treba da spakuju svoje stvari i da se sete šta sve treba da ponesu. Šta je potreba, a šta je želja?



## Nauči

### Aktivnost u grupi



1. Podelite učenike u grupe od po četvoro do petoro učenika. Dajte svakoj grupi **špil od po 40 karata**. Objasnite im da imaju pet minuta da odaberu 16 „potreba“ za koje smatraju da su od suštinske važnosti za preživljavanje na toj novoj planeti. Kažite učenicima da razgovaraju kao tim o tome šta su **potrebe**, a šta **želje**. Predložite im da naprave dve kolone, za potrebe, i za želje. Dajte grupama desetak minuta da odaberu 16 karata. Pokušajte da sačekate da sve grupe ostanu sa po 16 karata pre nego što nastavite sa radom.
2. Kada učenici izvrše ovaj zadatak, kažite im sledeće: „Imam loše vesti za vas. Šef države je rekao da svemirski brod nije dovoljno veliki da u njega stanete vi i vaših šesnaest stvari. Zato ćete, nažalost, morati od tih šesnaest da odaberete samo osam“.
3. Kada učenici smanje odabrane karte na osam, zalepite različite karte na tablu koristeći lepljivu traku. Na tabli ćete imati prosečno 15 do 25 različitih karata, ali je učenicima dozvoljeno da ponesu samo osam stvari. Sada treba da povedete diskusiju sa učenicima i da počnete da odbacujete karte tako što će učenici glasati da li neku kartu treba ostaviti ili odbaciti. Kada svedete odabrane karte na osam, kažite im sledeće: „Odlično ste ovo obavili, ali da pretpostavimo da vam je sada dozvoljeno da ponesete samo četiri, a ne osam stvari predstavljenih na ovim kartama?“



4. Nastavite diskusiju sve dok ne svedete broj karata na četiri. Razgovarajte o ideji da bi nam život bio prilično žalostan kada bismo morali da živimo sa samo te četiri osnovne stvari, ali da ima više od milijardu ljudi na svetu koji čak nemaju pristup ni tim osnovnim životnim potrebama za koje su učenici u razredu upravo rekli da su svima definitivno neophodne da bi preživeli.



## Razmisli

### Diskusija na času



1. Završite lekciju tako što ćete objasniti da na kraju krajeva ipak ne moraju da ulaze u raketu, ali da umesto toga moraju da ostanu ovde i da vode računa o ovoj planeti i da je učine održivijim mestom za život budućih generacija.

### NAPOMENA ZA NASTAVNIKE

*Kada govorite o sličnostima i razlikama, potrebama i željama, uvek imajte na umu osnovni princip Aflaton-programa – inkluziju.*

*Ono što morate da znate:*

**Inkluzija** jeste moralni imperativ i stanje za postizanje bilo kog SDG, posebno održivih, jednakih i inkluzivnih zajednica. To je izraz pravde, ne milostnje, bez obzira na razlike, biološke ili neke druge, kako god one bile opisane. Razmišljanje o obrazovanju učenika sa posebnim potrebama trebalo bi da bude osnova za razmišljanje o tome šta su potrebe za sve učenike. Svima njima su potrebni metodi nastave i mehanizmi podrške koji će im pomoći da uspeju i da osećaju pripadnost.

*Pažljivo planiranje i obezbeživanje inkluzivnog obrazovanja može dovesti do poboljšanja u učenju, do socijalnog i emotivnog razvoja, većeg samopoštovanja i boljeg prihvatanja među vršnjacima. Čak i učenici koji se nešto malo razlikuju u okviru redovnih odeljenja i škola, mogu da spreče pojavu stigmatizovanja, generalizovanja, diskriminacije i otuđenja. (UNESCO 2020)*

### ★ RESURS

*Dodatne informacije o pravima deteta i Konvenciji o pravima deteta možete pronaći ukoliko koristite sledeće ponuđene resurse:*

1. Konvencija o pravima deteta

<https://www.unicef.org/child-rights-convention>

2. Konvencija o pravima deteta: dečja verzija

<https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text-childrens-version>





Ovu stranicu možete odštampati!

## KARTE SA POJMOVIMA

# POTREBE I ŽELJE



džeparac



bicikl



kompjuter



sapun



košarkaška lopta



krava



plišani meda



plodna zemlja



Ovu stranicu možete odštampati!

KARTE SA POJMOVIMA

# POTREBE I ŽELJE



četkica i boje



solarna energija



mikrotalasna peć



čokolada i slatkiši



četkica i pasta za zube



zvučnici



školski pribor



pljeskavice i pica



Ovu stranicu možete odštampati!

## KARTE SA POJMOVIMA

# POTREBE I ŽELJE



krevet



video igrice



ručni sat



šminka



kućni ljubimac



cipele



mašina za veš



naočare za vid



Ovu stranicu možete odštampati!

## KARTE SA POJMOVIMA

# POTREBE I ŽELJE



električna energija



ogrlica



televizor



neograničena količina toalet papira



ruksak



foto-aparat



posuđe



topla odeća



Ovu stranicu možete odštampati!

## KARTE SA POJMOVIMA

# POTREBE I ŽELJE



škola



zdrava hrana



dom



odeća



pijaća voda



medicinska zaštita



auto



mobilni telefon

## DODATNA AKTIVNOST: PRAVA SU NAM POTREBNA



### Specifični rezultat

Razumeju kako su ugroženi i umeju da dobiju pomoć.



### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. prođu osnovna prava koja deca imaju,
2. prepoznaju kada ta prava nisu ispunjena ili data.



### Neophodni materijali

1. priča: „Svet po meri dece“
2. ilustracija priče
3. Radni list sa različitim situacijama (po jedan za svaku grupu)
4. tabla i kreda ili tabla sa papirom za pisanje i marker (u zavisnosti od raspoloživih resursa)



### Metodologija

**Početak:** priča

**Nauči:** diskusija na času

**Razmisli:** aktivnost u grupi i diskusija na času



### Trajanje

50 minuta



### Ključne reči

Zloupotreba

### Informacija za nastavnike

Ova tema može biti veoma osetljiva za učenike, pa je zato veoma važno da vodite računa da temu obradite sa mnogo pažnje i delikatno i da budete spremni, ako bude potrebno, da izmenite određene primere ukoliko uočite da je učenicima teško da obrađuju ovu temu. Osim toga, može biti potrebno da radite u saradnji sa nekim stručnim licem ili savetnikom kako biste obezbedili da ne povredite nekog učenika ako se ovom temom pokrenu teške priče vaših učenika.

Pre časa, obavestite se o broju telefonske linije za pomoć deci da biste mogli da date taj broj učenicima tokom aktivnosti **Razmisli**.

broj za pomoć deci:



## Početak

### Čitanje priče

1. Pročitajte učenicima priču **Svet po meri dece**.
2. Kada završite čitanje priče, postavite učenicima sledeća pitanja:
  - Šta ste saznali iz ove priče?
  - Ako svi imaju pravo na ishranu, kako možemo obezbediti da se ovo pravo poštuje? Ako svi imaju pravo na obrazovanje, kako možemo da obezbedimo da se ovo pravo poštuje?  
Zbog čega je toliko važno da se poštuju prava drugih ljudi?
  - Da li znate koju reč upotrebljavamo kada se potrebe ili prava neke dece ne ispunjavaju? (Odgovor je „Zlostavljanje“.)



## Nauči

### Diskusija na času

1. Pitajte učenike da li znaju koja su četiri osnovna prava.
2. Podelite papir na tabli odnosno tablu na četiri dela i u svakom delu zapišite po jedno pravo.
  - **Pravo na opstanak:** tim pravom se nastoji da se obezbedi da deca imaju hranljivu ishranu, vodu koja je bezbedna za piće, siguran dom i pristup zdravstvenim uslugama.
  - **Pravo na zaštitu:** tim pravom se nastoji da se obezbedi da decu niko ne iskorišćava, i da deca budu psihički i fizički zaštićena.
  - **Pravo na razvoj:** tim pravom se nastoji da se obezbedi da deca imaju pravo da uče, da se igraju i da praktikuju svoju veroispovest i kulturu.
  - **Pravo na učešće:** tim pravom se nastoji da se obezbedi da je deci dozvoljeno da izražavaju svoja mišljenja i osećanja.
3. Kažite učenicima da daju primere za svako od tih prava.
4. Postavite učenicima sledeća pitanja:
  - Da li postoje situacije u kojima ta prava nisu data ili ispunjena?
5. Ako je potrebno, dajte učenicima primer situacije u kojoj ta prava nisu data:
  - **Pravo na opstanak:** kada deca nemaju šta da jedu.
  - **Pravo na zaštitu:** kada otac bije dete.
  - **Pravo na razvoj:** kada je dete primorano da radi u fabrici da bi zaradilo novac, umesto da ide u školu da se obrazuje.
  - **Pravo na učešće:** kada detetu nije dozvoljeno da kaže nešto na času ili svojim drugovima u razredu zbog toga što je to dete druge vere.
6. Na kraju, objasnite učenicima da su deca, kada nisu zaštićena, u riziku, i da mogu biti povređivana, fizički ili emotivno. Kažite učenicima da se to naziva **zlostavljanje**.





## Razmisli

### Diskusija na času

1. Kažite učenicima da se podele u grupe od po petoro do sedmoro. Dajte svim grupama po jedan primerak **Radnog lista „Situacije“**. Kažite im da zajedno rade u svojim grupama kako bi prepoznali da li su različiti scenariji neki oblik zlostavljanja i da bi utvrdili zbog čega misle da ta situacija predstavlja zlostavljanje.
2. Nakon nekoliko minuta, uvedite učenike u kratku diskusiju uz pomoć sledećih pitanja:
  - Šta možete da uradite kada znate da je neko dete zlostavljano?
  - Da li znate neki broj telefonske linije za pomoć deci koju biste mogli da pozovete? (Ako takva linija postoji, kažite učenicima koji je broj te linije za pomoć deci.)
3. Podsetite učenike na to kome sve mogu da se obrate ako imaju potrebu da sa nekim porazgovaraju, kao na primer, sa roditeljima ili starateljima, drugim članovima porodice (braćom i sestrama, rođacima, ujacima, stričevima, bakama i dekama), neka odrasla osoba u koju učenici imaju poverenja, ili neki prijatelj, nastavnik, i slično.



## Svet po meri dece

### Svako dete ima prava

*Svako dete ima pravo na dovoljno hrane i čiste vode koliko mu je potrebno da bude zdravo.*

*Međutim, ponekad nema dovoljno hrane i nema izvora čiste vode.*

*Svako dete treba da ima dom i porodicu koja će o njemu brinuti, voditi računa i koja će ga voleti. Međutim, ima dece koja nemaju dom i dece koja nemaju porodicu.*

*Svako dete treba da se igra i da ide u školu da bi učilo i da bi se razvijalo.*

*Međutim, ponekad nema dovoljno škola, udžbenika, školskog materijala ili nastavnika. U nekim slučajevima deca čak umesto da idu u školu obavljaju teške poslove.*

*Svako dete treba da živi u miru i bez opasnosti. Međutim, ponekad izbiju ratovi i dogode se katastrofe.*

*Svako dete treba da bude saslušano i treba da oseća slobodu da izražava svoje mišljenje i osećanja. Međutim, ponekad decu niko ne sluša. Ponekad se dešava da deca nisu slobodna.*

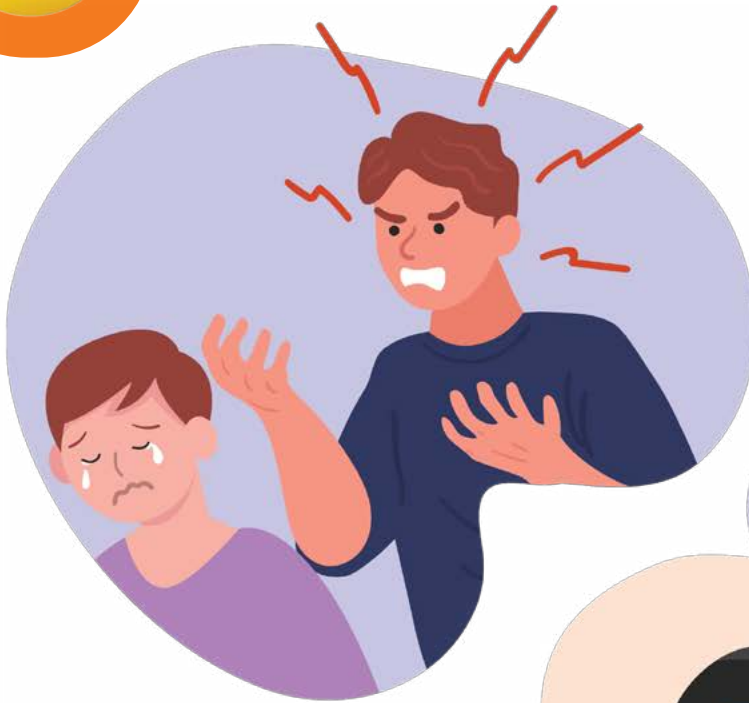
*Svako, bez obzira da li je mlad ili star, treba da pomaže drugima kako bi se obezbedilo da svako dete u našoj zemlji dobije sve što mu je potrebno. Svet u kome živimo će postati veselo i divno mesto ako se potrudimo da ga učinimo svetom koji je po meri dece.*



Ovu stranicu možete odštampati!

**PRIKAZ**

# SITUACIJE





Ovu stranicu možete odštampati!

## RAD NA ČASU

# SITUACIJE

Objasnite učenicima da su im predstavljena neka od prava deteta.

Kažite učenicima koji su se sami javili da uzmu jednu kartu i da bez reči pokažu ostalima u razredu koje je pravo predstavljeno na toj karti. Kažite učenicima da se potrude da bi pogodili koje je svako od tih prava – možda će ih nešto od toga i iznenaditi!

*Pravo  
na igru*



*Pravo na život*

*Pravo da budu sa  
svojim roditeljima  
ili onima koji  
će se brinuti  
o njima*



*Pravo na  
školovanje*



*Pravo  
na svoje  
mišljenje  
i pravo da  
ga iskažu*



*Pravo na ishranu  
i pijaću vodu*





# TEMA 2

## Moja prava i poštovanje prava drugih

5

### Tačno ili netačno?



#### Specifični rezultat

Razvijaju osećaj odgovornosti u pogledu sopstvenog doprinosa ambijentu u učionici.



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. razumeju različite oblike maltretiranja.



#### Neophodni materijali

1. tabla,
2. Izjave kojima se neko maltretira.



#### Metodologija

**Početak:** diskusija na času

**Nauči:** komentari o temi koja se obrađuje

**Razmisli:** diskusija u grupi



#### Trajanje

40 minuta



#### Ključne reči

maltretiranje, zlostavljanje



#### Informacija za nastavnike

Ova se lekcija može delotvorno obraditi samo ako je u učionici uspostavljeno sigurno okruženje.

**Zlostavljanje** i **maltretiranje** mogu predstavljati veoma **osetljivu temu** za učenike, pa je zbog toga neophodno da ovu temu obradite pažljivo i delikatno i da budete spremni da neke od primera izmenite ako utvrdite da učenici imaju problem sa obradom date teme.

Kažite učenicima da informacije ili svoja mišljenja ne moraju da iznose pred ostalim učenicima na času ako to ne žele. Osim toga, možda će biti neophodno da potražite nekog savetnika, ukoliko učenici budu iznosili neke osetljive priče na ovu temu.



## Početak

### Diskusija na času



1. U parovima pročitajte naglas četiri različita scenarija koja su ukratko navedena u nastavku. Kažite svim parovima da razgovaraju međusobno i da dođu do konsenzusa o tome da li smatraju da je data izjava tačna ili netačna. Podsetite učenike da nema tačnih niti pogrešnih odgovora.

#### Izjave:

- Nije maltretiranje ako ti ne smeta što te neko naziva nekim imenom.
  - Nije maltretiranje ako zaboraviš da poneseš ručak, pa ga zato uzmeš od nekog drugog.
  - Nije maltretiranje ako postupaš u **samoodbrani**.
  - Nije maltretiranje ako širiš glasine o nekome.
2. Ponovite ovu vežbu još jednom i onda zamolite dobrovoljce da iznesu razloge za svoja mišljenja. Postavite dobrovoljcima ovakva pitanja:
    - Zbog čega to misliš?
    - Zbog čega to osećaš?



## Nauči

### Komentar o temi



1. Objasnite učenicima da maltretiranje može da podrazumeva mnoštvo različitih stvari. Ovde su navedeni neki od načina na koje se neko može maltretirati:
  - nadevanje nadimaka,
  - začikavanje,
  - kada neko nekoga gura ili vuče,
  - kada neko nekome uzima novac i druge lične stvari ili kada se izmotava sa stvarima koje je od nekoga oduzeo, širenje glasina o nekome,
  - ignorisanje ili izbegavanje nekoga,
  - udaranje, šutiranje ili fizičko povređivanje na bilo koji način,
  - upućivanje pretnji ili zastrašivanje.

Maltretiranje osim toga može biti deo nekih drugih oblika zlostavljanja, uključujući zanemarivanje, emocionalno, fizičko i seksualno zlostavljanje. Veliki deo aktivnosti koje su maltretiranje se sada obavlja u **sajber-prostoru**, putem interneta i mobilnim telefonom. Bez obzira na to da li vam neko nešto kaže ili uradi u lice ili preko nekog drugog medijuma, to je i dalje maltretiranje.



## Razmisli

### Diskusija u grupi



1. Podstaknite učenike da odgovaraju na komentare drugih učenika. Imajte na umu da vi treba da napravite na času otvoreno okruženje u kome nema konfrontacija. Nastojte da izbegnete direktno neslaganje sa detetom i umesto toga mu postavljajte pitanja kojima ga podstičete da razmisli o onome što je izrečeno.
2. Naglasite da, ako se neko oseća zastrašeno ili maltretirano zbog nečijih postupaka, to je onda maltretiranje, bez obzira na to da li onaj ko maltretira misli da njegovi postupci predstavljaju maltretiranje.
3. Naglasite činjenicu da se maltretiranje može odvijati i izvan učionice ili škole.

#### VIDEO

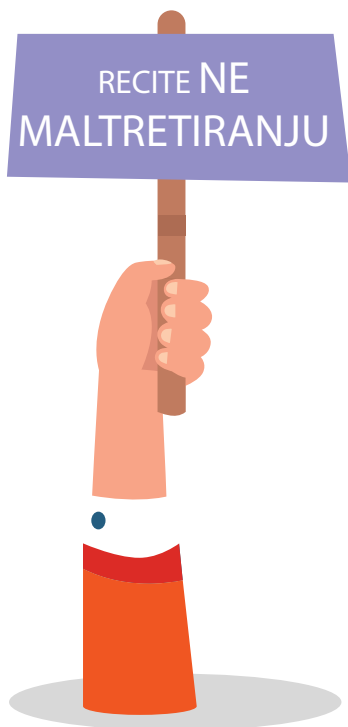
Ovaj kratki film možete koristiti da pokrenete diskusiju o maltretiranju među učenicima:

U jednom otkucaju srca – nagrađivani kratki film

<https://youtu.be/MxqGin4Pm-8>



RECITE NE  
MALTRETIRANJU



#### NAPOMENA ZA NASTAVNIKE

Podsetite učenike na to kolika je **moć reči** i koliko neko može povrediti drugoga svojim rečima. Promislite zajedno sa učenicima o tome da čak i pošto se neko izvini i pošto neka šteta bude popravljena, osoba koja je bila povređena nikada više neće biti ista. Emotivni ožiljci ostaju i oni najverovatnije u najvećem broju slučajeva nikada neće nestati.

## IZJAVE O PONAŠANJU

1. U redu je da te ostave na igralištu.
2. Deca mogu da zlostavljaju nastavnike.
3. Reći nekom da je glup ga ne čini toliko povređenim koliko ga to pogađa.
4. Biti grub ili vikati na nastavnika je baš zabavno.
5. To da je nekome zbog tebe neprijatno i da ga činiš nesrećnim je u redu ukoliko se ne dešava stalno.
6. Razgovor na času je u redu ako nekoga pitaš nešto što je važno.
7. Uvredljivi komentari prema nekome nisu u redu čak i kada on to zaslužuje.
8. Treba drugu da pružiš priliku da se ispravi, ako je napravio grešku.
9. Važno je da lepo dočekaš novog učenika u razredu.
10. Pokazivanje na drugog je u redu na času fizičkog.
11. U redu je da se priča za vreme časa ako nastavnik to ne vidi.
12. Ukrasti ili oštetiti stvari koje pripadaju nekom drugom je u redu ako je taj neko bio bezobrazan prema tebi.
13. Ako neko preti tebi ili tvojoj porodici, onda je u radu da ga udariš.
14. Slanje bezobraznih poruka telefonom ili mejlom je u redu ako to šalješ sa nepoznatog broja ili adrese.
15. Slikanje nekog svojim telefonom kako bi to prosledio drugima je u redu.
16. Bolje je ćutati ako te neko maltretira ili ti preti. Niko ne voli tužibabe!





# TEMA 3

## Štednja i trošenje novca

### 6 Kako dolazite do novca?



#### Specifični rezultat

Prepoznaju načine da se dođe do novca kroz zaposlenje ili posao.



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. Prepoznaju načine sticanja prihoda ili novca.



#### Neophodni materijali

1. Karte sa likovima
2. papir i olovke
4. tabla i kreda ili tabla sa papirom za pisanje i marker (u zavisnosti od raspoloživih resursa)



#### Metodologija

**Početak:** igranje igre na času

**Nauči:** aktivnost u grupi

**Razmisli:** diskusija na času



#### Trajanje

45 minuta



#### Ključne reči

prihod, zaposlenje, posao, biznis, prodaja robe i usluga



#### Informacija za nastavnike

Možete slobodno dodavati ili menjati primere poslova koji su relevantniji ili poznatiji učenicima u vašoj zajednici.



Pre časa, napišite na table sa papirom ili na table pitanja za aktivnost **Nauči** kako bi učenici mogli lako da ih pronađu i pogledaju dok rade zadatak. Osim toga, potrebno je da napravite kopiju materijala koji se deli učenicima, **Karte sa likovima**, i da ih isečete tako da svaka grupa dobije po jednu kartu.



## Početak

### Igranje igre na času



1. Kažite učenicima da stanu u veliki krug, tako da budu okrenuti licem ka spoljnoj strani kruga.
2. Stanite u centar kruga. Kažite učenicima da ćete izgovarati nazive poslova i da kada izbrojite do tri, oni treba da skoče i okrenu se licem prema vama i da zauzmu pozu kojom predstavljaju taj posao.
3. Možete izgovarati nazive sledećih poslova ili koristiti neke druge nazive koje sami odaberete: policajac, nastavnik, prodavac na pijaci, lekar, političar, poslovni čovek ili žena, ribar, poljoprivrednik, pevač, fudbaler.



## Nauči

### Komentari na temu



1. Kažite učenicima da se podele u grupe od po petoro do šestoro i svakoj grupi dajte po jednu kartu sa likom, list papira i olovku.
2. Kažite učenicima da rade u grupama kako bi liku koji je predstavljen na karti dali ime i kako bi napisali odgovore na pitanja koja su napisana na tabli sa papirom ili na tabli (koja su data u nastavku):
  - Šta je posao lika koji je predstavljen na karti?
  - Koliko često lik koji je predstavljen na karti dobija novac? Da li on/ona svaki put dobija fiksni (nepromenjiv) iznos?
  - Kako se pravi prihod ili novac?
  - Od čega zavisi iznos prihoda?





## Razmisli

### Diskusija na času



1. Kažite grupama da predstave svoja zapažanja ostalim učenicima u razredu.
2. Pošto sve grupe predstave ono što su uradile, pitajte učenike šta su primetili iz različitih predstavljenih primera.
3. Ukratko ponovite ono što je izneto tokom diskusije tako što ćete reći da ljudi obično dolaze do novca ili prihoda od poslova koje obavljaju. Iznos koji ljudi dobijaju zavisi od mnogih stvari. Neki poslovi su bolje plaćeni, ili se za njih dobija fiksna plata, dok su drugi izvori prihoda u većoj meri zavisni od nekih drugih stvari, kao na primer, da prihod prodavca na pijaci zavisi od toga koliko će ljudi kupiti njegove ili njene proizvode.



### **NAPOMENA ZA NASTAVNIKE**



*Ima i ljudi koji ne rade – razlozi zbog kojih se to događa mogu biti brojni, a jedan od njih je nezaposlenost. Čak iako ljudi koji su nezaposleni u razvijenim zemljama mogu dobijati određen iznos finansijske pomoći od države, oni se često stide položaja u kome se nalaze.*



*Neki od učenika u vašem razredu mogu biti iz porodica u kojima možda ne rade svi odrasli članovi porodice i oni se mogu plašiti da će ih drugovi iz razreda ismejavati ili nipodaštavati zbog toga.*



*Vodite računa da sa pažnjom pristupite obradi ove teme. Naglasite da ukoliko neko nema posao, to ne mora da znači da se takva situacija ne može promeniti. Osim toga, nije nikakva sramota obavljati bilo koji posao.*



*Pokušajte da uključite pojmove socijalne pravde i jednake plate u razgovor sa učenicima.*





Ovu stranicu možete odštampati!

## KARTE SA POJMOVIMA

## KARTE SA LIKOVIMA



Radim u kancelariji kao sekretar. Pomažem šefu u njenom svakodnevnom poslu. Primam telefonske pozive, ugovaram sastanke, vodim beleške sa tih sastanaka, pravim izveštaje i sprovodim istraživanja. Od firme dobijam mesečnu platu. Ako dobijem unapređenje, dobiću i veću platu.

Igram fudbal za reprezentaciju. Predstavljam svoju zemlju i igram u državnim ligama, kao i protiv drugih reprezentacija. Imam nedeljnu platu koja je dogovorena kada sam pristupila timu. Ponekad, kada odigram posebno dobro, dobijem dodatni prihod.





Ovu stranicu možete odštampati!

## KARTE SA POJMOVIMA

## KARTE SA LIKOVIMA



Radim kao medicinska sestra u bolnici blizu moje kuće. Brinem se o lekovima, hrani i testiranju pacijenata. Obično radim preko dana, ali ima dana kada moram da radim i dodatno, noću. Dobijam mesečnu platu, a ponekad, kada radim dodatno, budem plaćena na osnovu radnih sati.

Ja uzgajam pirinač. Novac zarađujem tako što taj pirinač prodajem drugima koji ga onda odnose na pijacu. Vreme branja pirinča je dva puta godišnje i zarada mi zavisi od toga koliko mi pirinač rodi. Novac dobijam u zavisnosti od toga koliko prodam. Cenu pirinča obično određuje tržište ili država.





# TEMA 3

## Štednja i trošenje novca

7

### Organizovanje štednje



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. razumeju da postoje različiti načini štednje,
2. donesu odluku o tome kako žele da štede,
3. budu uzbuđeni zbog toga što će i oni štedeti.



#### Neophodni materijali

1. Priča: Individualna štednja kod kuće
2. Priča: Grupna štednja u školi
3. Priča: Lični bankovni računi
4. ilustracija za ličnu štednju
5. ilustracija za grupnu štednju
6. ilustracija za štednju na bankovnom računu
7. primer tabele za evidenciju o štednji
8. tri lista papira za tablu
9. marker
10. opciono: materijali koji su potrebni za izvođenje Dodatne aktivnosti



#### Metodologija

**Početak:** priče o štednji

**Nauči:** donošenje odluke o tome kako će se štedeti

**Razmisli:** ostale detaljne informacije o štednji



#### Trajanje

45 minuta



#### Ključne reči

ušteđevina, računi, banke



## Informacija za nastavnike

Ovom lekcijom se deca podstiču da štede. U njoj su predstavljena tri moguća načina za štednju (pojedinačno, kolektivno ili u banci).

U okviru aktivnosti **Nauči**, dozvolite svim učenicima da štede koristeći način koji su sami izabrali (ako je to moguće). Ako to, pak, nije moguće, podstaknite manju grupu da se pridruži većoj.

Za aktivnost **Razmisli**, ako je potrebno, možete dodati još pitanja.

**Dodatna aktivnost** je opciona (ali je toplo preporučujemo). Potrebno je da pre časa pripremite tablu. Uzmite list papira, i presavijte ga horizontalno. Nacrtajte liniju duž sredine papira. Nacrtajte **tabelu za vođenje evidencije o štednji** (sa najmanje pet redova u svakoj koloni) koja je prikazana u nastavku i na levoj, i na desnoj strani papira. Ponovite iste postupke i na poledini tog papira. Ovu tabelu možete nacrtati rukom ili pomoću računara. Napravite više kopija tako da svakom učeniku možete dati po jedan primerak. Vodite računa da tabele budu nacrtane na obe strane papira.



## Početak Priče o štednji



1. Podelite učenike u tri grupe. Dajte svakoj grupi po jedan primerak papira sa pričom. Zadaite učenicima da pročitaju priču koju su dobili i da je onda ispričaju ostalim učenicima u razredu.
2. Postavite učenicima sledeća pitanja u vezi sa svakom pričom:
  - Kako deca štede?
  - Zbog čega mislite da oni štede na taj način?
3. Na kraju, kažite učenicima da opišu sličnosti i razlike između ove tri priče.



## Nauči Donošenje odluke o tome kako će se štedeti



1. Kažite učenicima da sednu na pod u velikom krugu i stavite list papira za tablu u centar kruga.
2. Kažite učenicima koji su čitali **priču o individualnoj štednji** da daju argumente u korist ovog načina štednje (odnosno, da navedu ostale učenike u razredu da se odluče za taj način štednje). Kada oni završe, kažite ostalima da daju argumente protiv tog načina štednje. Zapisujte komentare učenika na papiru za tablu pored odgovarajuće slike.
3. Ponovite ovaj proces da biste zapisali komentare učenika na zasebnim listovima papira za tablu.
4. Postavite slike i odgovarajuće listove papira za tablu u različitim delovima učionice.
5. Kažite učenicima da i oni mogu da štede. Kažite učenicima da pažljivo pogledaju svaku

pojedinačnu opciju i da odaberu način štednje koji bi oni želeli da koriste. Kažite im da stanu pored odgovarajuće ilustracije za **način štednje** koji su odabrali.

6. Osim toga, možete da podstaknete učenike da razgovaraju o tome koji bi bio najbolji način štednje za taj razred i da se dogovore oko toga.



## Razmisli Diskusija u grupi



1. Kako biste pojasnili kako se štedi, uvedite učenike u dalju diskusiju o toj temi, tako što ćete im postaviti sledeća pitanja:

- U čemu ćete štedeti svoj novac? Šta biste mogli da koristite kao kasicu?
- Gde biste mogli da držite kutiju u kojoj ćete štedeti novac?
- Kako ćete beležiti koliko ste uštedeli? Gde ćete to beležiti? Koje informacije ćete beležiti?

(I, ako su se učenici dogovorili da će štedeti kolektivno):

- Ko će biti odgovoran za to da prima ušteđevinu i da upisuje iznose novca?
- Kada ćete skupljati ušteđevinu?

2. Podstaknite učenike da diskutuju o tome da li bi želeli da povežu svoju štednju sa nekom od Aflatun-aktivnosti ili sa socijalnim projektima. Dogovorite se o tome koliko često i koliko novca će štedeti za te aktivnosti, ako žele da to rade.

### NAPOMENA ZA NASTAVNIKE

Ne zaboravite da Aflatun takođe prepoznaje značaj čuvanja vrednih stvari koje za decu imaju sentimentalnu vrednost kao i naviku uštede novca kao bi se kupilo nešto što je deci značajno (čak i ako se ne radi o **potrebi**).

### Primer tabele za evidenciju o štednji

Datum	Ulaganje novca koliko štedim	Podizanje novca koliko trošim	Ukupno koliko mi je novca ostalo



## Priča br. 1 Individualna štednja kod kuće

Svako može sam da štedi ako koristi neku kutiju ili tajno mesto na kome će bezbedno čuvati stvari. Dobra ideja je da se napravi kutija u koju se ušteđevina može lako ubaciti, ali iz koje se novac teže može izvaditi, što bi na primer mogla da bude kutija sa prorezom za ubacivanje novca i katancem za otvaranje kada želite da izvadite novac. U nekim zemljama se koriste kasice-prasice (to je u stvari predmet u obliku praseta), dok se na drugim mestima koriste kutije, ili lokalni materijali kao što je bambus.

Ja sam do sada uštedeo 1 milion IDR (što je oko 80 EUR). Planiram da se upišem na kurs engleskog u oblasti Pare u opštini Kediri, u istočnom delu ostrva Java.

Pare je poznata po kampu za učenje engleskog jezika i popularan je među srednjoškolcima koji žele da usavrše svoje znanje engleskog. Tamo ima odličnih kurseva koji ne koštaju mnogo. Od mog sela, oblast Pare je udaljena sedam sati puta. (učenik koji pohađa Aflaton-program u Indoneziji)

Moja kutija za štednju nije obična. Sama sam je napravila po mom ukusu, od recikliranih materijala koje najviše volim: konzervi, ukosnica, nalepnica, stikera i drugih materijala. U mom razredu niko nema istu kutiju za štednju.

Sve su one jedinstvene i posebne. (učenica koja pohađa Aflaton-program u Moldaviji)



## Priča br. 2 Grupna štednja u školi

Ponekad je teško štedeti sam. Kada se štedi u grupi, drugari mogu da te podstiču da ostvariš svoje ciljeve štednje. Osim toga, kada štediš u grupi, lakše je da se uštedi više novca koji ti je potreban da ostvariš neki cilj.

U nekim zemljama postoje udruženja za štednju i zajmove na selu u kojima ljudi u selima zajedno štede i onda pozajmljuju taj novac članovima zajednice kojima je novac potreban za posao ili neke druge važne troškove, kao što je školovanje ili lečenje.



U početku je kasica učenika bila mala kasica-prasica, ali su oni vremenom morali da pronađu neku veću kutiju. Na početku su planirali da svu ušteđevinu potroše na sebe, ali su, posle svega što su naučili, kroz Aflaton-program, promenili mišljenje. Oni su počeli da razvijaju jači osećaj saosećanja sa onime što drugi osećaju.

Učenici su sami odlučili da koriste novac koji su zaradili kroz svoja preduzeća da plate posetu nekom domu za stare i da organizuju igranke i razgovore sa starim licima u domu kako bi im pružili priliku da sa nekim razgovaraju o svojim sećanjima.

(nastavnik koji radi u okviru Aflaton-programa iz Salvadora)



### Priča br. 3 Lični štedni računi

Osim toga što se može samostalno štedeti kod kuće ili u grupi, možete štedeti i u nekoj finansijskoj instituciji, kao što je banka. Banka će čuvati vaš novac na sigurnom i čak će vam redovno uplaćivati neki manji procenat iznosa koji štedite zbog toga što banka može da ostvaruje profit na osnovu vaše ušteđevine dok je taj novac u banci.

Ja u budućnosti želim da otvorim svoju banku i da je dovedem u moje selo da pokažem deci koja nisu učila o štednji kako ona mogu da počnu da štede. Savetujem drugoj deci da štede sve više i više novca zbog toga što će im to pomoći u budućnosti da, na primer, kupuju udžbenike, olovke i bojice.

(Učenih koji pohađa Aflaton-program u Ugandi)

#### ★ SAVET

Razmislite o slučajevima kada su nastojanja da se **štedi ili investira propala**, na primer kada su ljudi koristili usluge neke institucije koja nije bila sigurna i kada je zbog toga ušteđevina bila izgubljena. Pokušajte da pronađete informacije o „**zelenošima**“ u vašoj zemlji i počnite aktivnost tako što ćete učenicima objasniti na način koji je primeren njihovom uzrastu zbog čega ljudima koji nude te vrste usluga ne treba verovati, zbog čega je važno biti oprezan kada je novac u pitanju i zbog čega je presudno važno tražiti pomoć u vezi sa finansijskim pitanjima isključivo od uglednih i pouzdanih institucija.



Ovu stranicu možete odštampati!

**PRIKAZ**

# GRUPNA I INDIVIDUALNA ŠTEDNJA

## INDIVIDUALNA ŠTEDNJA



## GRUPNA ŠTEDNJA



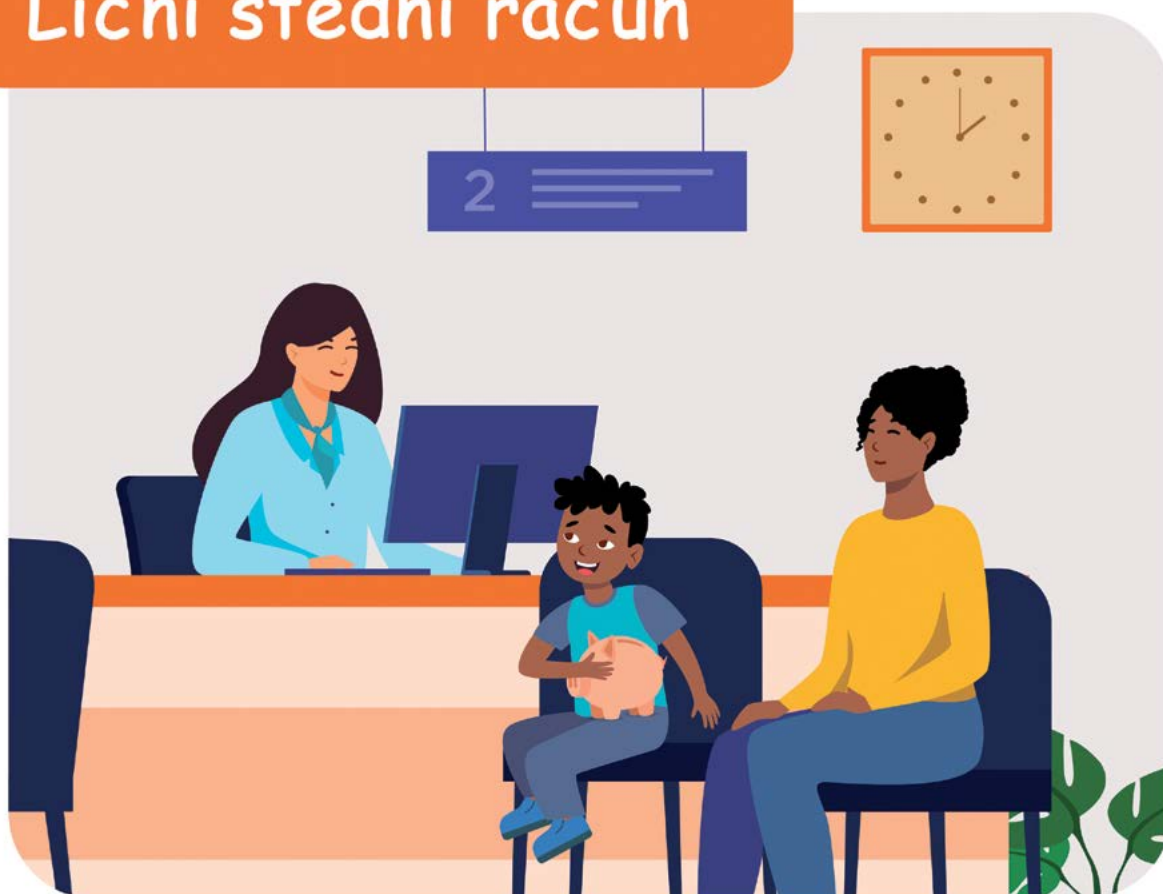


Ovu stranicu možete odštampati!

**PRIKAZ**

## LIČNI ŠTEDNI RAČUNI

Lični štedni račun





## RADNI LIST



Ovu stranicu možete odštampati!

# AFLATON NAM POMAŽE DA ŠTEDIMO

Čuvanje stvari koje su nam dragocene je veoma važno. Naš drugar Aflaton ima svoju kutiju za čuvanje dragocenosti u kojoj drži i čuva na bezbednom mestu svoju omiljenu knjigu, sličice sa likovima fudbalera, zbirku markica za pisma iz celog sveta, nalepnice i novčiće. Šta vi držite u svojoj kutiji za čuvanje dragocenosti? Nacrtajte sliku svojih omiljenih i najdragocenijih stvari.



# TEMA 4

## Planiranje i određivanje budžeta

8

### Cena rasipanja



#### Specifični rezultat

Razumeju koncept životne sredine kao zajedničkog resursa.



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. razumeju da rasipanje košta,
2. izračunaju osnovne troškove u vezi sa rasipanjem.



#### Neophodni materijali

1. **Dijagram rasipanja** (po jedan za svaku grupu)
2. **Referentni list primera dijagrama rasipanja**
3. olovke



#### Metodologija

**Početak:** diskusija na času

**Nauči:** aktivnost u grupi

**Razmisli:** diskusija na času



#### Trajanje

50 minuta



#### Ključne reči

ponovno korišćenje, smanjenje otpada, rasipanje



#### Informacija za nastavnike

Rasipanje je kada koristite ili trošite stvari nemarno ili bez razmišljanja, neefikasno ili nedelotvorno.

Objasnite učenicima da uvek postoji najmanje jedna mala stvar koju svako od njih može da uradi da smanji količinu otpada koju stvaraju – kada idu u kupovinu, mogu da ponesu svoju torbu, i na taj način neće koristiti nove kese i tako će se izbeći rasipanje nepotrebnih kesa.

Molimo vas da pre časa izradite dovoljno kopija **Dijagrama rasipanja**, i da, po potrebi, u treći i četvrti red unesete naziv vaše lokalne valute. Za aktivnost **Nauči** je važno da znate koliko pojedinačne stavke koštaju. Ako učenici to ne znaju, vi im možete dati odgovor. Slobodno možete dodavati i druge primere.



## Početak

### Diskusija na času



1. Kažite učenicima da se osvrnu i pogledaju po učionici i onda im postavite sledeća pitanja:
  - Koji sve školski materijal vidite? (olovke, krede, papir, itd.)
  - Koje sve stvari vi posedujete? (majice, cipele, čarape, itd.)
2. Odaberite jednu stavku koju su učenici pomenuli, i postavite im sledeća pitanja:
  - Koliko dugo će to trajati? Kada to više neće moći da se koristi?
  - Da li znate koliko to košta?
  - Šta će se dogoditi ako to izgubite ili ako ga polomite?
  - Da li mislite da bi ako ga izgubite ili polomite to bilo rasipanje?
  - Koliko bi koštalo da treba da kupite još jednu tu stavku da biste ovu izgubljenu ili polomljenu zamenili?
  - Šta možete da uradite da obezbedite da ne trošite više novca nego što je potrebno zbog toga što ste morali da kupite previše zamena za ono što ste rasipali?



## Nauči

### Aktivnost u grupi



1. Kažite učenicima da se podele u grupe od po petoro do šestoro i onda svakoj grupi dajte po jedan primerak **Dijagrama rasipanja** i olovku.
2. Dodelite svakoj grupi određeni predmet sa kojim će raditi, kao na primer:
  - sveska
  - kutija bojica nova majica
  - igračka jo-jo
  - kutija kreda



## Razmisli

### Diskusija na času



1. Kažite grupama da predstave svoj rad ostalim učenicima u razredu. Umesto toga, ako nemate dovoljno vremena, možete pozvati samo neke grupe da predstave svoje odgovore, ali prikupite sve izrađene dijagrame.
2. Na kraju, postavite učenicima sledeća pitanja:
  - Šta ste danas naučili?
  - Šta mislite, šta se sve rasipa u školi? A šta se sve rasipa kod kuće?
  - Šta ste vi sve možda do sada rasipali?
  - Kako možemo da sprečimo rasipanje?

(Sada je trenutak da učenicima predstavite koncept **Smanji otpad, ponovo koristi, recikliraj**)

#### VIDEO

*Učinite ovu lekciju razumljivijom – pokušajte da koristite video.*

*Šta se stvarno dešava sa plastikom koju bacate*

[https://www.youtube.com/watch?v=\\_6xINyWpB8&t=27s](https://www.youtube.com/watch?v=_6xINyWpB8&t=27s)





Ovu stranicu možete odštampati!

## RADNI LIST

# DIJAGRAM RASIPANJA

Popunite prvu kolonu, pa potom drugu kolonu, i onda i treću kolonu

Nacrtajte stavku

Koliko dugo će ovaj predmet trajati ili moći da se koristi ?	Šta će se dogoditi ako ga izgubite, polomite, pokvarite ili ga nemarno trošite ili rasipate?	Šta će se dogoditi ako ga više puta gubite, lomite, kvarite ili ga sve vreme rasipate?
Koliko ovaj predmet košta?	Koliko bi vas ukupno koštalo ako biste morali da kupite i drugi put?	Koliko bi vas ukupno koštalo da morate da kupite pet komada ovog predmeta?  _____ x 5 = _____





To dakle znači da biste potrošili _____ na svakih _____	Dakle, umesto da platite _____, vi ste platili _____	Dakle, umesto da platite _____, vi ste platili _____
---	--	--

Šta možete da uradite da obezbedite da ne rasipate novac tako što kupujete previše ovih predmeta?



Ovu stranicu možete odštampati!

## RADNI LIST

# DIJAGRAM RASIPANJA

<p>Koliko dugo traje ova kutija voštanih bojica?</p> <p>2 meseca</p>	<p>Šta će se dogoditi ako bojice izgubite, polomite ili ih rasipate?</p> <p>Moraću ponovo da kupim drugu kutiju.</p>	<p>Šta će se dogoditi ako izgubite, polomite više puta ili ako stalno nemarno trošite ove bojice?</p> <p>Moji roditelji bi morali da ih ponovo kupe, ili bih morao da ih pozajmljujem.</p>
<p>Koliko košta kutija voštanih bojica?</p> <p>3</p>	<p>Koliko bi ukupno koštalo da morate da kupite drugu kutiju?</p> <p><math>3 \times 2 = 6</math></p>	<p>Koliko bi ukupno koštalo da morate da kupite pet kutija ovih bojica?</p> <p><math>3 \times 5 = 15</math></p>
<p>To dakle znači da biste trošili 3 na svaka 2 meseca.</p>	<p>Dakle, umesto 3, vi ste platili 6</p>	<p>Dakle, umesto 3, vi biste platili 15</p>



Ovu stranicu možete odštampati!

## RADNI LIST

# AFLATON ČUVA ŽIVOTNU SREDINU

Čista životna sredina je veoma važna – zbog toga treba ponovo da koristimo stvari, da smanjimo količinu otpada koju pravimo i da recikliramo (i da odbijamo da kupujemo i da ponovo promišljamo sve to)!

- **Ponovno korišćenje** se odnosi na korišćenje stvari više od jednog puta.
- **Smanjivanje** znači svođenje količine otpada koju stvaramo na minimum.
- **Recikliranje** znači ponovno korišćenje nekog proizvoda u druge svrhe umesto da ga bacimo.

Tokom ove aktivnosti, vi ćete biti tajni zeleni istražitelji. Vaš zadatak će biti da **istražite** svoju školu i vaše domaćinstvo da bi ste otkrili gde i šta ljudi u vašoj okolini sve ponovo koriste/kako smanjuju količinu otpada /kako recikliraju.

Ali, to će biti tek prvi korak!

Nakon toga, predložite kako da se stvari unaprede – gde je bolje da ljudi ponovo koriste stvari/smanje količinu otpada/recikliraju? Šta biste sve od stvari koje se kupuju mogli u potpunosti da prestanete da kupujete ili koje bi postupke mogli u potpunosti da prestanete da obavljate / o čemu biste mogli ponovo da razmislite pre nego što to učinite da biste količinu otpada sveli na minimum?

**Napomena:** Razmišljajte kreativno kada predlažete promene – da li biste mogli da koristite vodu više puta? Kako? Da li biste mogli da budete pažljiviji kada je u pitanju potrošnja struje i kako/kada/gde sve koristite struju?

### 1. U mojoj školi, mi:

ponovo koristimo:

smanjujemo otpad:

recikliramo:

**2. U mom domućinstvu, mi:**



**ponovo koristimo:**

**smanjujemo otpad:**

**recikliramo:**

**3. U mojoj školi, trebalo bi još da:**

**ponovo koristimo:**

**smanjujemo otpad:**

**recikliramo:**

**4. U mom domućinstvu, trebalo da još da:**

**ponovo koristimo:**

**smanjujemo otpad:**

**recikliramo:**



## Sve o AFLATON-DANU!

**Aflaton-dan** se u celom svetu obležava 17. marta. Ovaj dan pruža priliku da se proslavi rad koji su učenici obavili tokom godine, da se promisli o ličnom razvoju, da se vašoj školi i zajednici pokaže šta ste sve ostvarili i da se oseti povezanost sa decom koja pohađaju Aflaton-program širom sveta. U školama i Aflaton-klubovima širom sveta, deca proslavljaju Aflaton-dan na različite načine.

Tog dana, Aflaton organizuje video-pozive sa partnerima a deca i partneri se međusobno sreću, pozdravljaju, časkaju i uče. To je interaktivan događaj; na učešće ste pozvani i vi i vaša ustanova.

### ★ SAVET

*Ukoliko 17. mart nije zgodan za proslavu, uzimajući u obzir školsku godinu u vašoj zemlji, proslavu Aflaton-dana možete održati i nekog drugog dana, tako što ćete javno predstaviti ono što ste uradili i naučili roditeljima i učenicima iz drugih razreda.*

## ZNAČAJ KOJI DOGAĐAJI KAO ŠTO JE AFLATON-DAN IMAJU ZA SVAKOGA KO JE SA TIME POVEZAN:

1. Dopušta se učenicima da prikažu svoje skrivene potencijale.
2. Prilika za učenike da se bolje povežu sa svojim drugarima i nastavnicima.
3. Roditelji mogu da razumeju zajednički interes sa svojom decom u okviru ovog programa.
4. Zanimljiv način da se deci dopusti da planiraju, organizuju i sprovedu određenu fizičku aktivnost.

## PRIPREME ZA AFLATON-DAN

1. U skladu sa vremenom i sredstvima, možete zajedno sa učenicima započeti pripreme za Aflaton-dan.
2. **Podstičite** decu da naprave ukrase od otpada, da spreme skečeve, recituju pesmice, isl.
3. Možete od njih tražiti da naprave Aflaton-ćošak gde će izložiti svoje Radne listove, kasice pa čak i Aflaton-poster.
4. Uključite školu/zajednicu i roditelje, ukoliko je to moguće.
5. **Pozovite!** Obavestite i pozovite direktora škole, kolege, učenike iz drugih razreda, kao i roditelje/staratelje na proslavu, ukoliko je to moguće.
6. **Pričajte svuda!** Pošaljite fotografije ili napišite članak za lokalne novine o ovom Danu.
7. Pripremite skromne zahvalnice i/ili poklon za goste.
8. **Odaberite učenike koji će vam pomagati oko čitavog ovog događaja.**

## SMERNICE U VEZI SA GOSTOM-GOVORNIKOM

1. Pokušajte takođe da pozovete i ljude sa posebnim potrebama koji su negde zaposleni. To mogu biti i roditelji, baštovani, čistači, piljari, trgovački putnici, direktori, idr.
2. Sve se dogovorite i pozovite gosta-govornika barem nedelju dana ranije. Dajte mu kratak podsetnik dan pre događaja.
3. Obavestite ga o datumu, vremenu, mestu i publici.
4. Takođe možete i kratko da ga obavestite o tome šta se od njega očekuje za Aflaton-dan.
5. Takođe možete mu reći ukoliko je potreban određen način odevanja (opciono)
6. Možete pozvati i više ljudi i ponoviti ovaj događaj nekoliko puta, ili možete produžiti vreme tako da sve stane u jedan događaj.



# TEMA 5

## Socijalni i finansijski projekti

9

### Aflaton-dan



#### Specifični rezultat

Razmisli, diskusija i prikazivanje naučenog tokom Aflaton-lekcija i proslava uspešnog završetka radionice.



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. izvedu interaktivnu lekciju sa gostima koji će govoriti o datoj temi / roditeljima kako bi razumeli čime se oni bave,
2. pokažu šta su sve naučili,
3. prepoznaju šta je posao o kome sanjaju.



#### Neophodni materijali

1. kartice sa izrazima zahvalnosti i/ili poklon za goste (koje su pripremili učenici)
2. papir i olovka
3. tabla
4. slike na kojima su predstavljena različita zanimanja, kao što su astronaut, slikar, itd.



#### Metodologija

**Početak:** predstavljanje Aflaton-dana

**Nauči:** aktivnost u grupi

**Razmisli:** o svom putu kao predavač



#### Trajanje

60-120 minuta



#### Ključne reči

karijera, gostujući predavač, proslava, nauči



## Informacija za nastavnike

Iz perspektive učenika: Ova lekcija će omogućiti učenicima da se zagledaju u sebe i prepoznaju zanimanja za koja su zainteresovani. Može vam se dogoditi da učenici požele da istraže neko zanimanje koje se vama ne dopada ili za koje niste znali da postoji i za sada je dovoljno da se opustite i pustite ih da istražuju. Morate imati poverenja u svoje učenike.

Ovu lekciju treba da vode učenici. Nastojte da ih uključite u aktivnosti kao što su ukrašavanje učionice ili prostora, ili izražavanje zahvalnosti gostu koji je govorio tokom događaja. Može se dogoditi da se događaj ne odvija kako je planirano pred gostom koji je pozvan da govori; pauza će omogućiti učenicima da reše tu situaciju. Oni uče i oni će želiti da uče.

Vi ste uspešno ispredavali planirane lekcije, **KUDOS**. Sada je trenutak da i vi to **PROSLAVITE**, i zato **NE OKLEVAJTE**.

Priprema pre časa: vreme za ukrašavanje



- 1. Uštedi i podeli!** Učenici mogu da koriste svoju ušteđevinu da kupe posluženje za goste.
- 2. Ukrasite!** Vodite računa da u vašoj učionici bude izloženo što je više moguće radova koje su učenici izradili tokom Aflaton-programa.
- 3. Pozovite!** Obavestite direktora škole, kolege, učenike iz drugih razreda i roditelje, odnosno staratelje učenika o proslavi i pozovite ih da dođu na proslavu, ako je to moguće.
- 4. Škljocajte!** Tokom ovog dana, fotografišite i snimajte što je više moguće video materijala. Ne zaboravite da pribavite odobrenje roditelja za fotografisanje i snimanje dece.
- 5.** Možete **izložiti** i Radne listove i Aflaton-udžbenike učenika (opciono).



## Početak Predstavljanje Aflaton-dana



- 1.** Pozdravite učenike, goste, roditelje i zaposlene u školi.
- 2.** Kažite učenicima da sednu u krug i onda im kažite da aplaudiraju sebi i svima u prostoriji. Na taj način ćete stvoriti **pozitivno okruženje** u kome možete početi sa radom.
- 3.** Možete da izvedete neku aktivnost da bi se svi predstavili, ili možete pustiti da svako, redom, izgovori svoje ime.
- 4.** Zamolite učenika koji vam pomaže da svim učenicima podeli po lista papira.
- 5.** Kažite učenicima da smisle kojim bi **zanimanjem** želeli da se bave u budućnosti. Možete učenicima dati neke naznake, kao što su vlasnik kompanije, astronaut, baštovan, i slično.
- 6.** Zamolite nekoliko učenika da pred svima ispričaju koji je njihov izbor budućeg zanimanja.

### ★ SAVET

Možete dati učenicima pogledaju slike i isečke iz novina na kojima su prikazana različita zanimanja.





## Nauči

### Aktivnost u grupi



1. Sada kažite učenicima da nacrtaju zanimanje koje su odabrali tokom dela Početak. Možete ostaviti učenicima nekoliko minuta da razmisle pre nego što će početi da crtaju.
2. Možete takođe zamoliti gosta, zaposlene u školi i roditelje da se pridruže učenicima u ovoj aktivnosti.
3. Zamolite nekoliko učenika da pokažu svima šta su nacrtali. Kažite učeniku koji vam pomaže da vodite čas da nasumično odabranim učenicima postavi sledeća pitanja:
  - Možeš li da nam kažeš koje je tvoje zanimanje iz snova?
  - Šta misliš, koje su ti veštine i znanja potrebni za obavljanje tog zanimanja?
  - Možeš li da kažeš dve aktivnosti koje bi obavljao/la dok bi se bavio/la tim poslom?

#### ★ SAVET

*Možete pozvati roditelje da ispričaju svima čime se oni bave i kakva su njihova iskustva u radu na tom poslu.*

## DODATNA AKTIVNOST: GOST-GOVORNIK

1. U slučaju da ste pozvali gosta koji će se obratiti učenicima: pozovite gosta da se tokom narednih 20 minuta obrati učenicima. Možete ostalima prvo predstaviti gosta.
2. Podstaknite učenike da postavljaju pitanja gostu. Primeri pitanja koja bi učenici mogli da postave su:
  - Kako izgleda vaš uobičajeni dan na poslu?
  - Sa kojim izazovima se vi suočavate na poslu?
  - Da li radite samostalno, ili u timu?
  - Koje je vaše radno vreme?
3. Kada se ovaj deo časa završi, možete pozvati učenike da dođu do table sa naslovom „**Poslovi iz snova**“ na koju mogu postaviti svoje crteže.



## Razmisli

### O vašem putovanju na mestu predavača radionice



1. Pripremite kratak govor u kome ćete podeliti sa učenicima svoja **osećanja** i ono što ste **naučili**. Možete uključiti i savete za roditelje, na primer o tome kako oni mogu da promovišu navike štednje među decom, kako oni mogu da puštaju decu da izražavaju svoja osećanja, i drugo.
2. Naglasite da je svaki posao bitan i važan. Možete pomenuti i poslove koji su sada relevantni, kao što su programeri, statističari, marketing, i slično.
3. Objasnite roditeljima da je razvoj karijere celoživotni proces. Interesovanja dece, ono što ona vole i ne vole će se širiti kako deca rastu i saznaju nove stvari. Njihova je dužnost da dopuste deci da istražuju.
4. Možete pozvati nekoliko učenika da predstave svima svoja iskustva ili ono što su naučili tokom lekcija u okviru programa Aflaton.
5. Na kraju, pozovite gosta ili roditelje na podelu sertifikata deci.

Čestitajte im što su završili radionicu.





Ovu stranicu možete odštampati!

**PRIKAZ**

# ZANIMANJA



**muzičarka**



**majstor**



**stjuardesa**



**vatrogasac**



**domaćica**



**veterinar**



**konobarica**



**direktorka**



**kuvar**



**policajac**



**doktorka**



**prodavačica**



**stočar**



**građevinar**



**pilot**



**mehaničar**



★  
**ČESTITAMO**  
**3**

Ovaj sertifikat je potvrda da

**uspešno završio/la**  
**drugu godinu Aflaton programa.**

Potpis nastavnika:



# DODATNE LEKCIJE





# TEMA 1

## Razumevanje samog sebe i samosvest

1

### Slični smo po mnogo čemu



#### Specifični rezultat

Razvijaju sposobnost da cene različitost i da budu različiti.



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. prepoznaju sličnosti među ljudima.



#### Neophodni materijali

1. veliki prostor



#### Metodologija

**Početak:** aktivnost na času

**Nauči:** diskusija na času i aktivnost u parovima

**Razmisli:** diskusija na času



#### Trajanje

40 minuta



#### Ključne reči

Venov dijagram, sličnosti





## Početak

### Aktivnost na času



1. Kažite učenicima da se kreću po učionici i da zagrlje kada pronađu učenika koji pripada istom **skupu** – skupovi, na primer, mogu da uključuju:

- sve učenike koji imaju brata ili sestru,
- sve učenike koji govore i neki drugi jezik (možete precizirati koji je to dodatni jezik),
- sve učenike koji umeju da otpevaju neku pesmu na nekom drugom jeziku,
- sve učenike koji su posetili neku drugu zemlju (možete precizirati koja je to druga zemlja),
- sve učenike koji imaju rođaka koji živi u blizini njih,
- sve učenike koji idu u školu,
- sve učenike koji su članovi nekog fudbalskog ili plesnog kluba,
- sve učenike koji idu u školu peške ili na biciklu.



## Nauči

### Diskusija na času i aktivnost u parovima



1. Pitajte učenike da li su naučili nešto novo o nekom drugom. Da li ih je to iznenadilo? Da li se dogodilo da nije bilo drugog učenika koga su mogli da zagrlje? Šta to govori o sličnostima i razlikama među nama?

2. Kažite učenicima da se podele u parove. Zadaite svim parovima da pronađu nešto što im je zajedničko i da razgovaraju sa drugim učenikom sa kojim su u paru 10 minuta. Zadaite učenicima da nacrtaju to što im je zajedničko i da predstavljaju stvar koja ih povezuje ostalim učenicima u razredu.

3. Kao da izvodite vežbu iz matematike, ovu aktivnost možete izmeniti na sledeći način. Kažite učenicima da podignu ruku ako:

- imaju kao kućnog ljubimca psa/mačku/i psa, i mačku,
- govore jezik A/jezik B/i jezik A, i jezik B
- su bili u zemlji A/u zemlji B/i u zemlji A, i u zemlji B.

4. Predstavite cifre ili nazive u obliku **Venovog dijagrama**.



## Razmisli

### Diskusija na času



Podsetite učenike da čak i kada se isprva čini da su drugi ljudi dosta drugačiji od nas, mi ipak imamo dosta toga zajedničkog sa njima.



# TEMA 2

## Moja prava i poštovanje prava drugih

2

### Različite boje



#### Specifični rezultat

Razvijaju empatiju i pokazuju brigu za druge (različite kulture u okviru iste zemlje).



#### Cilj lekcije

Do kraja **časa**, učenici će biti u stanju da:

1. definišu različitost,
2. pruže primere za značaj različitosti za svet.



#### Neophodni materijali

1. **Pesma: Kutija sa bojicama koje su umele da govore (1)**
2. **Pesma: Kutija sa bojicama koje su umele da govore (2)**
3. papir
4. kutije sa bojicama ili voštanim bojicama
5. makaze i lepak
6. šema za bojenje
7. pribadače ili selotejp



#### Metodologija

**Početak:** individualni kreativni rad

**Nauči:** pesma i individualni kreativni rad

**Razmisli:** diskusija na času



#### Trajanje

50 minuta



#### Ključne reči

različitost, poštovanje





## Informacija za nastavnike

**Poštovanje** je kada se neko ceni, kada mu se posvećuje pažnja i kada se ta osoba uvažava.

**Različitost** znači da postoje razlike i da u okviru neke grupe postoji mnogo različitih osobina elemenata koji čine tu grupu.

To važi za sva naša društva – svet se menja i sve je manje društava koje čine ljudi koji imaju samo iste karakteristike (kao što je boja kože, jezik kojim govore, veroispovest i drugo). Zbog toga je sve važnije da se učenica pomogne da nauče šta je to poštovanje, kako se prevazilaze predrasude i kako treba pokazivati saosećajnost.

Jedan od nalaza iz **UNESCO-vog GLOBALNOG PRAĆENJA OBRAZOVANIH SISTEMA** je i sledeći:

*„Jedna od ključnih prepreka za inkluziju u obrazovanju je nedostatak vere da je ona moguća i poželjna. Jedan od tri nastavnika u 43 zemlje u kojima uglavnom žive građani sa zaradama više srednje klase i većim prihodima je tokom 2018. godine prijavio da nisu prilagođavali svoja predavanja kulturnim različitostima koje su postojale među učenicima“. Kakva je situacija u vašoj školi i šta nastavnici misle u vašoj školi?*

Pre časa bi trebalo da napravite kopije šema za bojenje i da ih isečete tako da imate po jedan primerak za svakog učenika.



## Početak

### Individualni kreativni rad



1. Kažite učenicima da se podele u grupe. Podelite svim učenicima po list papira i zadajte im da odaberu jednu voštanu ili drvenu bojicu iz kutije koju držite u ruci.
2. Kažite učenicima da presaviju papir napola i da nacrtaju neki crtež na levoj strani papira, tako što će koristiti samo **voštanu ili drvenu bojicu** koju su odabrali. Nakon toga, stavite kutiju voštanih ili drvenih bojica pred svaku grupu i kažite učenicima da na desnoj strani papira nacrtaju neki drugi crtež. Objasnite im da će ovoga puta moći da koriste sve voštane ili drvene bojice u bojama koje žele.
3. Kada učenici završe svoje crteže, postavite im sledeća pitanja:
  - Koja vam se od dva crteža koje ste nacrtali više dopada?  
(Ako je tako lakše, kažite im da poginu ruke, za crtež u jednoj boji ili za crtež u raznim bojama.)
  - Zbog čega im se taj crtež više dopada?
  - Koji bi crtež želeli da izlože u učionici ili kod kuće?
4. Najverovatnije je da će većina učenika kazati da im se više dopada crtež koji su nacrtali koristeći bojice u raznim bojama. Objasnite učenicima da bi svet bio dosadan da smo svi isti, kao što je crtež naslikan samo jednom bojicom.



## Nauči

### Pesma i individualni kreativni rad



1. Pročitajte učenicima pesmu „**Kutija bojica koje su umele da govore**“ (1).
2. Kada završite čitanje pesme, uvedite učenike u razgovor tako što ćete im postaviti sledeća pitanja:
  - Šta je svaka boja značila za sliku? (npr. zelena za travu, plava za nebo, žuta za sunce)
  - Da li mislite da, kao što različite boje čine da slika bude lepa, različiti ljudi u našoj zajednici čine svet mnogo zanimljivijim? Zbog čega je to tako?
  - Koje su to grupe ljudi koje žive u našoj zemlji? Po čemu se one razlikuju među sobom?
  - Kakva bi naša zemlja bila da svi mi izgledamo isto? Da imamo iste običaje? Da jedemo ista jela? Da nosimo istu odeću? Da upražnjavamo istu veroispovest?
3. Naglasite učenicima da različitost dodaje boju svetu.
4. Predstavite učenicima reč „**različitost**“ (kako je ona definisana u polju **Napomena za nastavnike** u prethodnom delu).
5. Nakon toga, dajte svim učenicima po jednu šemu za bojenje i kažite im da je oboje, tako što će koristiti bojice različitih boja. Zadaajte im da nacrtaju svoje autoportrete i da napišu svoja imena u krugu za bojenje.
6. Ako je moguće, zadaajte učenicima da stave svoje obojene crteže na zid učionice u obliku kolaža. Ako to nije moguće, preostalo vreme iskoristite tako što ćete im pročitati drugu pesmu.



## Razmisli

### Diskusija na času



1. Kažite učenicima da pokažu šta su nacrtali ostalim učenicima u razredu.
2. Postavite učenicima sledeća pitanja:
  - Zbog čega je važno da se prihvate ljudi koji se od nas razlikuju?
  - Šta možemo uraditi da pokažemo da poštujemo ljude koji se od nas razlikuju?
  - Kako možemo definisati poštovanje?  
(Uvažavanje, pokazivanje pažnje, obraćanje pažnje na nekoga.)
  - Koji su različiti načini na koje pokazujemo poštovanje u našoj kulturi?
  - Koji sve drugi narodi ili grupe žive u vašem kraju?



Ovu stranicu možete odštampati!

Uputstvo: pročitajte sledeću pesmu

# KUTIJA SA BOJICAMA KOJE SU UMELE DA GOVORE

**Autor: Shane DeRolf**

**(1. deo)**

Kada sam se pre neki dan šetala po prodavnici sa igračkama, čula sam šta pričaju bojice u kutiji. Imale su toliko toga da kažu jedne drugima! „Ne sviđa mi se crvena“, kazala je Žuta.

„Ni meni“, odgovorila je Zelena.

„Ovde niko ne voli Narandžastu, ali niko više ni ne zna zašto!“. „Mi smo kutija bojica koje se ne slažu!“, rekla je Plava svim ostalim bojicama. „Nešto tu nije u redu!“.

Ja sam onda kupila tu kutiju bojica i odnela je kući. Izvadila sam sve bojice na sto, tako da su mogle da se vide. Bojice su me posmatrale dok sam ja bojila – koristila sam Crvenu i Plavu, i Zelenu i Crnu, i Belu i Narandžastu, i sve boje koje sam našla među njima.

Bojice su posmatrale kako Zelena postaje trava, a Plava postaje nebo.

Žuto sunce je sijalo na Belim oblacima koji su polako prolazili nebom.

Boje su se menjale kada su se dodirivale, i postajale drugačije. Bojice su me posmatrale dok sam crtala i gledale sve što sam radila, sve dok nisam završila.

A kada sam konačno završila crtež, ustala sam i udaljila se.

Kada sam se ja udaljila, bojice u kutiji su ponovo počele da razgovaraju...

„Dopada mi se Crvena!“, kazala je Žuta. „I meni!“, odgovorila je Zelena.

„A ti si Plava bila divna, tako visoko na nebu!“. „Mi smo kutija bojica, i svaka od nas je jedinstvena. Ali, kada smo zajedno, tek onda je slika kompletna!“.



Ovu stranicu možete odštampati!



Uputstvo: pročitajte sledeću pesmu

# KUTIJA SA BOJICAMA KOJE SU UMELE DA GOVORE

**Autor: Shane DeRolf**

**(2. deo)**

**Zar to ne bi bilo grozno?**

**Zar to ne bilo tužno?**

**Da je samo jedna boja**

**jedina boja koju imamo?**

**Na šta bi to ličilo da je sve ružičasto? Ili crveno? Ili plavo? Ili zeleno?**

**Da je žuta, ružičasta ili narandžasta jedina boja koju možemo da vidimo?**

**Možeš li da zamisliš koliko bi svet tada bio dosadan?**

**Da je samo jedna boja jedina boja koju imamo i vidimo?**



## SOCIJALNA PRAVDA/NEJEDNAKOSTI I ISKLJUČIVANJE

**Socijalna pravda/nejednakosti i isključivanje** različitih grupa ljudi u društvu kao posledica pandemije bolesti izazvane virusom **KOVID-19** je jedna od veoma važnih tema kojima nastavnici treba da se bave ne samo tokom časova, već i u svakodnevnom životu njihovih učenika.

Socijalna pravda se ne ostvaruje kroz neko posebno nastavno sredstvo. Učenici se služe kritičkim ispitivanjem sebe samih, drugih ljudi, institucija i događaja da bi pronašli obrasce **nejednakosti, zatucanosti** ili **diskriminacije**, i istražuju moguća rešenja za probleme koje su prepoznali. Najvažniji cilj zagovornika socijalne pravde je da se izgradi društvo u kome pojedinci imaju jednak pristup resursima i u kome se prema njima svih ophode pravično, bez obzira na njihov **pol, rodnu orijentaciju, etičko** ili **socijalno poreklo, jezik, veroispovest, nacionalnost, imovinsko stanje** ili **nivo prihoda** ili **sposobnosti**.

Omogućavanje razgovora o tim pitanjima osnažuje učenike da izražavaju svoju zabrinutost i da preispituju situacije u kojima postoji nepravda u svojim životima ili u životima ljudi koji ih okružuju.

Pomozite učenicima da ispitaju sistemsku nejednakost – kažite im da razmotre neka od sledećih pitanja:

- Ko donosi odluke? Ko je izostavljen iz procesa odlučivanja i zbog čega?
- Ko ostvaruje koristi od tih odluka i ko pati?
- Zbog čega je takva praksa pravedna/nepravedna?
- Šta nam je potrebno da bismo ostvarili promenu?

Kroz dolaženja do odgovora na ova pitanja, učenici mogu da počnu da **shvataju nepravdu** koja postoji na mikro i makro nivou.

Pitajte učenike da li poznaju neku mlađu osobu koja je zagovornik socijalne pravde i za šta se ta osoba zalaže (npr. Greta Tunberg, Malala Jusafzai, Sofi Kruz).

Razgovarajte o značaju **aktivizma** tih ljudi;

- Šta odrasli često misle o tim aktivnostima?
- Da li se slažete sa njihovim mišljenjima?



# TEMA 3

## Štednja i trošenje novca

3

### Trošiti, štedeti, investirati i donirati



#### Specifični rezultat

Umeju da odrede prioritete među ovim pojmovima i kada i šta treba potrošiti.



#### Cilj lekcije

Do kraja lekcije, učenici će biti u stanju da:

1. razumeju izbore koje pravimo sa novcem kroz određivanje budžeta, trošenje, štednju, investiranje i doniranje novca.



#### Neophodni materijali

1. Papirne novčanice
2. List sa definicijama u vezi sa ličnim finansijama
3. Tabela budžeta
4. Tabla i kreda ili tabla sa papirom za pisanje i marker (u zavisnosti od raspoloživih resursa)



#### Metodologija

**Početak:** aktivnost na času

**Nauči:** diskusija na času i individualni rad

**Razmisli:** diskusija na času



#### Trajanje

50-55 minuta



#### Ključne reči

trošiti, štedeti, ulagati (investirati), donirati

#### Informacija za nastavnike

Dok objašnjavate učenicima četiri finansijske odluke u okviru aktivnosti **Nauči**, upućujte ih na list sa **Definicijama u vezi sa ličnim finansijama**.

Pre časa bi trebalo da unesete nazive lokalne valute u drugu i u četvrtu kolonu **Tabele budžeta**, kao i da izradite dovoljno kopija te tabele da bi svaki učenik dobio jedan primerak za čas i jedan koji može da odnese kući za aktivnost **Primena naučenog u životu**.



## Početak

### Individualni kreativni rad



1. Kažite učenicima da će igrati igru koja se zove **Grupa se druži**.
2. Kažite učenicima da se kreću po učionici i objasnite im da kada vi kažete „**Stop**“, oni treba da naprave par sa učenikom koji stoji do njih.
3. Kada se podele u parove, postavite svim učenicima u razredu sledeća pitanja, i ostavite parovima jedan minut da jedan drugom kažu svoje odgovore na postavljeno pitanje:
  - Da li dobijaš poklone u obliku novca za praznike ili u nekim posebnim prilikama?
  - Kada dobiješ poklon u obliku novca, šta sa njim radiš?
  - Da li štediš novac? Gde štediš svoj novac?
  - Šta obično kupuješ kada uštediš dovoljno novca?
  - Da li si ikada donirao/la novac u humanitarne svrhe?
  - Da li si ikada koristio/la svoj novac da pokreneš neki mali posao ili za neki mali poslovni poduhvat?
4. Kada vreme istekne, kažite učenicima da se ponovo **kreću** i potom ponovite ceo proces, koristeći svaki put neko drugo pitanje.
5. Vodite računa da istaknete da učenici moraju svaki put da budu u paru sa nekim drugim učenikom.

#### ★ SAVET

*Kod pitanja otvorenog tipa, pokušajte da koristite digitalne alate za pravljenje zanimljivih „oblaka“ od reči koje možete da sačuvate i da o njima razgovarate sa učenicima.*

*Mentimeter.com je odličan alat ako vaši učenici imaju mobilne telefone i pristup internetu.*

<https://www.mentimeter.com/>



Mentimeter





## Nauči

### Diskusija na času i individualni kreativni rad



1. Pokažite učenicima **papirnu novčanicu** i postavite im sledeće pitanje:
  - Šta biste uradili sa ovim novcem?
2. Kažite učenicima da razmisle o svojim odgovorima iz aktivnosti **Početak**. Objasnite učenicima da postoje četiri različita načina da urade nešto sa svojim novcem. Postavite učenicima sledeće pitanje:
  - Na osnovu onoga o čemu ste razgovarali sa svojim partnerima tokom igre **Grupa se druži**, da li znate koja su to četiri načina? (potrošiti; štedeti; investirati; donirati)
3. Objasnite svaki pojedinačan način postupanja sa novcem učenicima koristeći list sa Definicijama u vezi sa ličnim finansijama koji je dat u nastavku.
4. Podelite papir na tabli sa papirom ili tablu na četiri dela, i u svakom delu napišite jedan od sledećih pojmova:
  - **trošiti**
  - **štedeti**
  - **investirati**
  - **donirati**
5. Nakon toga postavite učenicima sledeća pitanja i zapišite njihove odgovore u odgovarajuće delove na tabli:
  - Šta znači „trošiti novac“?
  - Šta znači „štedeti novac“?
  - Šta znači „investirati novac“?
  - Šta znači „donirati novac“?
6. Podelite svim učenicima listove sa **tabelom budžeta** i olovke. Kažite im da razmisle o svojim željama i potrebama i da potom popune listove sa tabelom budžeta.
7. Kada učenici obave zadato, postavite im sledeća pitanja:
  - Zbog čega vaši prihodi (novac koji dobijate) i vaši rashodi (novac koji trošite) treba da budu u ravnoteži?
  - Ako su vam rashodi veći od prihoda, kakvi su vam izbori na raspolaganju?
  - Ako su vaši rashodi manji od vaših prihoda, kakvi su vam izbori na raspolaganju?
  - Zbog čega je važno da se određuje budžet za novac koji imate?





## Razmisli

### Diskusija na času



1. Kažite učenicima da predstavite svoje tabele budžeta ostalim učenicima u razredu.
2. Kada svi završe predstavljanje tabele budžeta, postavite učenicima sledeća pitanja:
  - Koliko se razlikuju tabele budžeta?
  - A koliko su one slične?
  - Šta im je zajedničko, i po čemu se razlikuju?
3. Na kraju, objasnite da svako od nas ima drugačije **navike** u pogledu **trošenja** novca na osnovu toga kakve su nam **potrebe**, odnosno **želje** i **ličnosti**.

## AKTIVNOST SA RODITELJIMA

1. Zadajte učenicima da popune sličnu tabelu budžeta sa članovima svojih porodica kod kuće.
2. Kažite učenicima da donesu popunjene tabele budžeta na čas određenog datuma i postavite im sledeća pitanja:
  - Koliko se vaše tabele budžeta razlikuju od tabele budžeta vaših porodica?
  - Šta ste primetili u vezi sa potrebama i željama u vašoj tabeli?
  - A šta je sa potrebama i željama vaših porodica?
  - Da li je bilo teško da se popuni tabela budžeta?



Ovu stranicu možete odštampati!

## RADNI LIST

# TABELA BUDŽETA

Napravite budžet za naredni mesec, na osnovu očekivanih prihoda i troškova. Prvo navedite najvažnije i najneophodnije troškove.

PRIHOD (džeparac, pokloni, ostala zarada)		TROŠKOVI (štedeti, trošiti, donirati, investirati)	

UKUPNO

--	--	--	--

# DEFINICIJE U VEZI SA FINANSIJAMA



## Trošiti

Definicija za učenike:  
koristiti novac za nešto što želite ili vam je potrebno.

### Proširena definicija za nastavnike:

*platiti, zameniti novac za dobra ili usluge, koristiti novac po sopstvenoj želji. Trošenje uključuje plaćanje poreza, doniranje humanitarnim organizacijama i trošenje na ostale želje i potrebe.*

## Štedeti

Definicija za učenike:  
čuvati ili ostavljati na stranu novac za buduće želje ili potrebe.

### Proširena definicija za nastavnike:

*ostavljati novac na stranu kao zalihu ili rezervu (kao što je deo džeparca svake nedelje); prikupljati ili ostavljati novac na stranu za određenu svrhu ili priliku (npr. omiljena košulja koja se koristi za posebne prilike, ili neki slatkiši da se podele sa drugarom).*

## Investirati

Definicija za učenike:  
štedeti novac na način kojim se povećava njegova vrednost za buduće doniranje ili trošenje.

### Proširena definicija za nastavnike:

*reč „investirati“ se često odnosi na onaj deo ušteđevine koji se pozajmljuje drugima, za šta se dobija kamata (dodatne uplate novca koje primete uz uplatu za iznos koji ste nekome pozajmili). Sve vrste nekretnina takođe mogu predstavljati investiciju ako im vrednost raste. Štednja postaje investicija kada je dati resurs (novac, nepokretna imovina, ljudski rad i talenat, pokloni u naturi) usmeren tako da mu raste vrednost. Učenici treba da znaju da, da bi se investiralo u neki resurs kao što je novac, prethodno moraju da imaju ušteđevinu. U najstrožem smislu, čak je i novac na koji se isplaćuje veoma mala kamata na standardnom bankovnom štednom računu novac koji je investiran. Investiranje je podskup štednje.*

## Donirati

Definicija za učenike:  
posvetiti vreme, talenat ili bogatstvo bez očekivanja da će se nešto dobiti za uzvrat.

### Proširena definicija za nastavnike:

*dobrovoljno dati poklon ili donaciju nečega; doprineti ili dati, naročito za neki humanitarni ili dobrotvorni cilj (na primer: novac za narodnu kuhinju ili skladište hrane koja se deli onima kojima je hrana potrebna), ili nekoj instituciji koja pruža javne usluge (na primer: neko donira mesto za izgradnju parka). Doniranje je podskup trošenja.*





**Sufinansira  
Evropska Unija**

**Aflatoun International**

<https://www.aflatoun.org/>  
[info@aflatoun.org](mailto:info@aflatoun.org)

**Nadácia otvorenej spoločnosti,  
Bratislava/Open Society Foundation/NOS – OSF**

<https://osf.sk/>  
[osf@osf.sk](mailto:osf@osf.sk)

**Škola dokorán – Wide Open School n. o.**

<http://www.skoladokoran.sk/>  
[info@skoladokoran.sk](mailto:info@skoladokoran.sk)

**Pomoč deci**

<https://www.pomocdeci.org/>  
[info@pomocdeci.org](mailto:info@pomocdeci.org)

